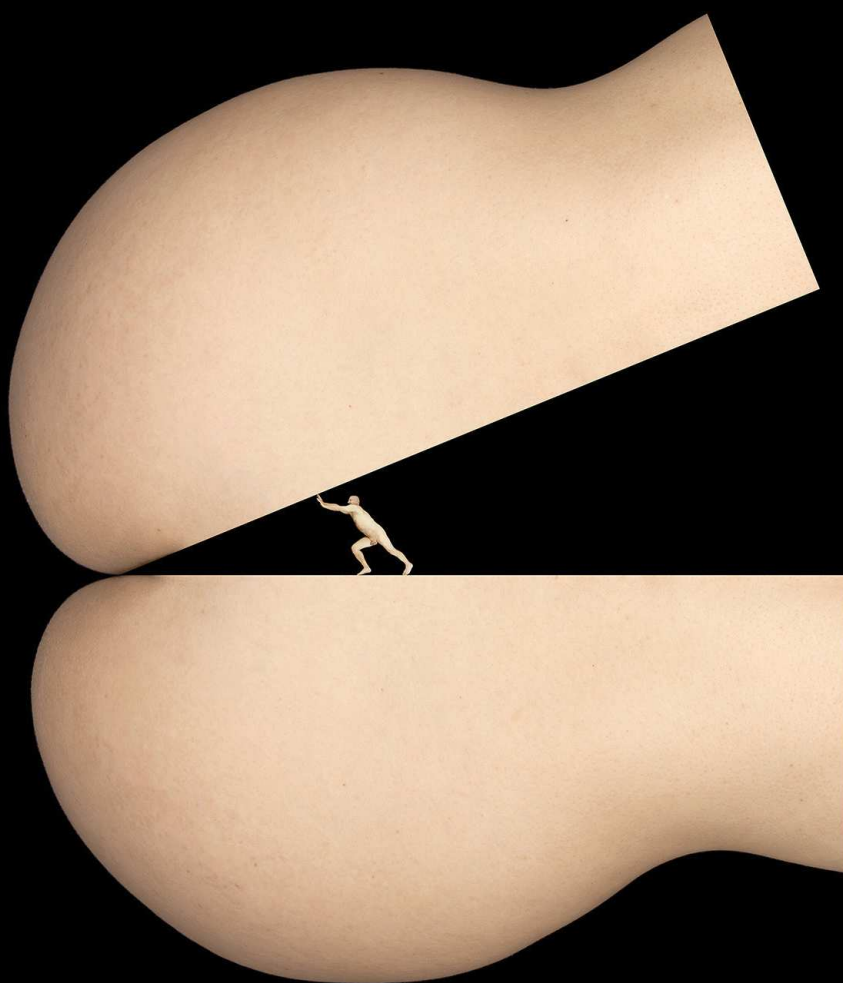

Listy

ročník 19
Cena 30 Kč / 1,20 Euro

3
2012

SLOVÁKOV A ČECHOV, ktorí chcú o sebe vedieť viac

- Martin Antal - Špina, aká ešte nebola
- Martin Guzi - Dominátor
- Dimana Ivanova - Úspešný autor, to je niečo ako úspešný lúzer
 - Peter Šimko - Železnice na starých pohľadniciach
 - Ľuboslav Moza - Naďa Rappensbergerová Jankovičová
- Helena Nosková - Sviatky žien
- Zuzana Štancelová - Miro Švolík

**SRDEČNE VÁS POZÝVAME
NA FILM VLADA ŠTANCELA**
a besedu s jeho tvorcami

PEGASFILM
FILM & TV PRODUCTION

REKVALIFIKACE

Brutální komedie v čele s černou ovčí české kinematografie Vladem Štancelem o tom,
jak je těžké najít práci

HRAJÍ: VLADO ŠTANČEL, SABINA VOJVODOVÁ, MILAN KAČMARČÍK, KATEŘINA TSCHORNOVÁ, LUCIE
KOŽINOVÁ, ERNESTO ČEKAN, PAVEL VONDRUŠKA SCÉNÁŘ: VLADO ŠTANČEL KAMERA: ANTONÍN ŽOVINEC
HUDBA: MARTIN HYBLER KOSTÝMY: ZUZANA ŠTANCELOVÁ PRODUKCE: JAN LENGYEL

www.filmrekvalifikace.cz
www.facebook.com/rekvalifikace

18. APRÍLA O 18.00
DOM NÁRODNOSTNÝCH MENŠÍN, VOCELOVA 3, PRAHA 2
VSTUP VOĽNÝ

Slovo redaktora

Po voľbách

Výsledky marcových volieb prekonal očakávania. Slováci, znechutení Gorilou si vybrali ľavicovú vládu, ktorej praktiky v jej volebnom období pred nedávnym umožnili voľbu pravicovej vlády. Tá však zlyhala. Z toho vyplýva poučenie pre budúcnosť. Ak si zvolíme hoci demokratickú vládu z politikov demokratických strán a ponecháme ju vládnúť bez občianskej angažovanosti a využívania všetkých praktík, ktoré práve demokratický systém umožňuje, zaplačeme onedlho opäť nad výsledkom. Voliči spravidla môžu za to, ako sa ich vláda správa, ako odoláva korupcii, ako nás reprezentuje v zahraničí i ako sa o nás stará. Usmerňovať svoju vládu je vec náročná, na čas a energiu, ktorú sme mohli venovať príjemnejším veciam. Možno preto sa mnohým čnie po totalite, keď človek vo verejnom priestore mohol len málo, pretože vláda sa o nás starala do strhania tela. Dokonca aj o to, kam ideme, čo čítame a s kým. A toto sme si priniesli do demokracie. Síce radi z uli-

ce odvolávame, odsudzujeme, ale málo sa podieľame. Chceme, aby sa o nás politici starali. Ale oni sa starajú o seba a my im to vyčítame. Volíme cesty rýchlej zmeny, len aby sme našli takých, ktorí nás sociálne zabezpečia, alebo nám to aspoň sľúbia. A politici s týmto našim pozostatkom totalitného myslenia a chovania počítajú. Lahko je byť v SR i v ČR politikom. Zaujímajú nás možné následky nášho ďalšieho povolebného správania, keď zasa dáme politikom zelenú a voľnú ruku v rozhodovaní o všetkom?

A čo my, ktorí patríme ku generácii, ktorá bola v ČR nazývaná „kapelou na Titanicu“ a odsudzovaná svojimi deťmi za poslušnosť voči totalitnému režimu? Nemôžeme politikom, ktorí medzitým vyrástli z našich detí, pomôcť aspoň radou ako sa nevrátiť do totality? Aj keď nás asi nebudú počúvať, ale to je jedno. Ide o to zanechať pohodlnosť, zaoberať sa súčasnosťou a budúcnosťou.

Helena Nosková
zástupkyňa šéfredaktora
Ilustrácia Zuzana Štancelová

Špina, aká ešte nebola 2
Martin Antal

Dominátor 4
Martin Guzi

Aktuality z kultúry 5

Úspešný autor, to je niečo ako úspešný lúzer 6
Dimana Ivanova

O románu „Démon svätosti“ Petra Bilého 9
Dimana Ivanova

Sviatky žien 10
Helena Nosková

BIO vejce 12
Vlado Štancel

Rekonštrukcia drevenice 13
Katarína Kozáková

Ján Kalvín a novokrstenci 16
Veronika Civinová

Železnice na starých pohľadniciach 18
Peter Šimko

Nada Rappensbergerová-Jankovičová 20
Ľuboslav Moza

Miro Švolík 23
Zuzana Štancelová

LISTY Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť viac

Vydáva: Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR ve spolupráci s Klubom slovenskej kultúry a Slovensko-českou spoločnosťou • Sídlo redakcie: Vocelova 602/3, 120 00 Praha 2, tel.: 220 516 196, 731 533 332 • Šéfredaktor Mgr. Vlado Štancel, tel.: 606 928 876; zástupkyňa šéfredaktora PhDr. Helena Nosková, CSc., tel.: 603 824 370; zodpovedný redaktor Matěj Barták, tel.: 731 533 332; Mgr. Zuzana Štancelová, tel.: 607 237 093; PhDr. Radovan Čaplovič, tel.: 608 766 658 • Redakčný kruh: Mgr. Martin Antal, Miroslav Brocko, Mgr. Martin Guzi, PhDr. Jozef Leikert, PhD, PhDr. Slavomír Michálek, DrSc.; e-mail: matejbartak@plotknihy.cz, anazus.s@volny.cz, vlado.stancel@volny.cz, rcaplovic@gmail.com, anele@seznam.cz • Rozširuje DOMUS SM v ČR, Slovensko-česká spoločnosť, Klub slovenskej kultúry a Česká pošta, s. p. • Internetovú verziu nájdete: www.klubsk.net • LISTY vychádzajú vďaka podpore MK ČR • Grafická úprava: Nakladatelství PLOT • Tlač: Europrint, a.s., do tlače odovzdané 13. 3. 2012 • Registrácia vydavateľa časopisu LISTY – Dokumentační a muzejní středisko slovenské menšiny v ČR: MK ČR 6584 • ISSN 1213 – 0249 • Cena jedného výtlačku je 30 Kč / 1,20 Euro | Ročné predplatné 120 Kč prijíma Dokumentačné a múzejné stredisko slovenskej menšiny v ČR a KSK na adrese redakcie a číslo účtu 43-4323110237/0100 • Nevyžiadané rukopisy sa nevracajú • Akékoľvek rozširovanie celku aj častí textov v elektronickej alebo v papierovej verzii podlieha schváleniu vedenia DOMUS SM v ČR, SČS a KSK • Fotografie na obálce: Miro Švolík – Velká žena, malý muž

Špina, aká ešte nebola

Martin Antal

Keď v októbri minulého roka padla vláda Ivety Radičovej a politické špičky naordinovali krajine predčasné voľby, viacerí politológovia upozorňovali, že volebná kampaň môže byť mimoriadne prázdna. Samorozbitá pravica svoje programové ciele nestihla ani len dokresliť, nieto naplniť, a strašenie lídrom Smeru Robertom Ficom po všeobecnom uťahovaní opaskov už zjavne na volebný výsledok à la 2010 nestačilo. Očakávalo sa teda, že rozhádané sily napravo od stredu sa pobijú najmä na európskych témach, ktoré však nikdy neboli na Slovensku prvoradé. Ani imidžmejkri Smeru si nemuseli túrovať mozgy nad tým, čo ponúknuť do budúcnosti – stačilo im ukazovať prstom na vládu, ktorá sama seba zložila a pýtať sa, či naozaj je toto lepšia cesta pre Slovensko.

Týždeň pred voľbami je jasné len jedno – ak by bola kampaň iba obsahovo prázdna, bolo by to nepomerne lepšie. Pretože špina, aká sa na beztak znechutený národ vyvalila, nemá od roku 1998 obdobu.

Politická selanka sa skončila tri dni pred Vianocami. Neznámy dobrodinec vtedy zavesil na internet údajný spis tajnej služby Gorila, ktorý hovoril o korupcii za druhej vlády Mikuláša Dzurindu v takom rozsahu, že aj informovanejším jedincom prešiel mráz po chrbte. Úplatky vo výške stámiliónov korún, korupcia všade, kam človek dovidel. Kryštálicky čistý hnus.

V situácii, keď má národ kvôli kríze a finančnej konsolidácii stále hlbšie do vrecka, sa informácia o politických prascoch v žite stala skutočnou rozbuškou, ktorá po dlhých rokoch vytiahla na námestia desaťtisíce ľudí. Gorila sa stala ústrednou témou komentárov, analýz, politických i krčmových debát. Kto sa raz v Gorile našiel, bol odsúdený na záhubu, kto v nej nebol, tešil sa ako dieťa na Vianoce a nadšene to dával najavo okoliu.

Čarovná je pritom selektívnosť, s akou si Gorila vyberala svoje obeť. Fico o nej jednoducho nehovoril – tvrdil, že je to kauza druhej Dzurindovej vlády, ktorá navyše voličov nezaujíma, a tí mu to baštili. Ani Dzurinda o nej nehovoril – a zatíkol si tak zrejme posledný klinec do politickej rakvy. KDĽ a novej strany Most, spojenej s vtedajšou SMK osobou charizmatického Maďara Bélu Bugára, sa Gorila ani

nedotkla, a pritom obe strany sú tam vykreslené rovnako zle, ak nie ešte horšie ako Dzurindova SDKÚ. Expremiér však zrejme zaplatil daň za jednu z mála vecí, ktorú sa počas svojej politickej kariéry nenaučil – umeniu odísť.

Z Gorily a následnej vlny protestov profitovali nové strany, tešiace sa, že ich kvôli kojeneckému veku škandál nemohol zastihnúť. Najviac krik robila koalíčná SaS, pretože téma eurovalu, pod vlajkou ktorej potopila spoločnú vládu, bola pre bežných ľudí príliš nezrozumiteľná. Aby teda vykrikovať prestala, zjavila sa najprv kauza odpočúvania novinárov – liberálny minister obrany Ľubomír Galko nechal podľa všetkého odpočúvať celé svoje okolie vrátane opozičných žurnalistov, aby sa dozvedel, kadiaľ unikajú informácie z rezortu. A aby bol úder dokonalý, na webe sa na tri pokračovania objavil ďalší dokument – SaSanka, tentokrát pre väčší umelecký dojem aj s videonahrávkami. Na nich predseda SaS Richard Sulík, v tom čase predseda parlamentu a podľa vlastných slov jediný neohrozený rytier po boku premiérky, rozpráva podnikateľovi Mariánovi Kočnerovi s prepojením na podsvetie, že by „samozrejme“ podporil výmenu Radičovej za Ivana Mikloša, lebo by sa vraj lepšie vládlo. Celú kauzu umocnilo zatiaľ nevidané divadlo v podobe dvojhodinovej tlačovky samotného Kočnera, ktorý v priamom prenose dokreslil Sulíkov obraz informáciou, že si uňho nechal prelustrovať svojich kandidátov do parlamentných volieb.

Druhý novotvar s parlamentnými ambíciami, hnutie Obyčajných ľudí nezávislého poslanca Igora Matoviča, prispelo do vzrastajúceho chaosu len „drobnosťou“ – rozpadom vlastnej kandidátky štyri týždne pred voľbami. Hoci ústrednou témou konfliktu bola nechota niektorých politických matuzalemov podporiť výstredný nápad svojho populistického predsedu nechať sa otestovať na detektore lži kvôli braniu úplatkov, išlo o Matovičov premyslený ťah, ako sa zbaviť kolegov s gorilím pozadím. Tí mu to vrátili obvineniami, že Matovič si nenapísal sám diplomovú prácu – v súčasnom marazme skôr úsmevné obvinenie ako skutočná diskreditácia.

Eštebácke praktiky odpočúvania, intrigovania a spravodajských hier však týždeň pred voľbami prerástli do skutočnej hrozby úplného politického chaosu vďaka poslednej potenciálnej parlamentnej strane – úplne neznámemu hnutiu 99 percent, ktoré má so svojimi predchodcami v Amerike spoločný len ukradnutý názov. Slovenská kvázi-strana je v skutočnosti dobre premysleným podnikateľským projektom bohatej zbrojárkej skupiny, ktorá ohlupuje národ šialenou kampaňou z neznámych finančných zdrojov. Vďaka porušovaniu zákona najväčšími komerčnými televíziami atakujú sklamaných a znechutených ľudí lúbivé heslá z dielne amerických volebných poradcov o zvyšovaní minimálnej mzdy a dôstojných dôchodkoch. Projekt je vôbec nie nepodobný českým Veciam

verejným, ibaže nemá ani len maskota s aspoň nejakým spoločenským kreditom à la Radek John. Slovenských 99 percent vedú úplne neznámi ľudia, samozrejme, pod prísny dohľadom majiteľov strany.

No nie slovenský fenomén nezvykle veľkej podpory nových strán v každých jedných voľbách je najväčším problémom spojeným s 99 percentami. Dva týždne pred voľbami začala polícia obrovské preverovanie pätnásttisíc občanov, ktorí mali svojimi podpismi odobriť vznik nového subjektu. A týždeň pred voľbami sa verejnosť dozvedela, že zatiaľ ani jeden podpis nebol pravý. Je teda reálny predpoklad, že strana vôbec nemala byť na ministerstve vnútra zaregistrovaná, pretože nesplnila zákonom predpísané podmienky.

Táto situácia môže mať pre Slovensko fatálne následky. Možnosť, že bude strana 99 percent vylúčená z volebného zápasu, je ešte stále lepšia ako alternatíva, že sa na voľbách zúčastní a až potom sa zistí, že vlastne

vôbec nemala existovať. Vtedy je totiž reálny predpoklad, že voľby budú neplatné a budú sa musieť opakovať.

V inej krajine by polročný odklad nemusel nič znamenať, nie však na Slovensku. Už doterajšie vládnutie odchádzajúceho Radičovej kabinetu bolo na hrane únosnosti. Vláda má obmedzený mandát, na základe naráchlo zbúchanej novely ústavy vládne spolu s prezidentom a o nejakých systematických opatreniach pred blížiacou sa krízou nemôže byť ani reči. Nikto nepripravuje budúcoročný rozpočet so sprísnenými európskymi podmienkami, daňové úrady sa od nového roku potácajú v čistom zmätku a dane vyberajú len tak naverímboha, ministerstvo obrany riadi premiérka ako bokovku, samospráva varuje pred blížiacim sa finančným kolapsom a na zastupovanie krajiny v turbulentnej Európe nemá nikto skutočný mandát. Ak by sa mal tento stav predĺžiť o ďalšieho polroka, výsledkom bude totálny chaos. Ťažiť z neho bude predovšetkým Smer, sľubujúci stabilitu

a poriadok. Už dnes dosahuje podpora Smeru čísla, o ktorých mohol niekdajší autoritársky premiér Vladimír Mečiar iba snívať. V prípade odkladu volieb môžu socialisti reálne ovládnuť dve tretiny parlamentu na spôsob maďarského Fideszu. A národ unavený chaosom rád prikývne aj na opatrenia, ktoré by inak boli nemysliteľné. Napríklad na prezidentský systém v duchu Putinovej vety – demokracia nie je anarchia. A človek naozaj nemusí byť politológom, aby uhádol, kto jediný sa slovenským Putinom môže stať.

P.S.: Ak ste v tomto článku nenašli programové spory o hodnoty, návrhy na zníženie nezamestnanosti, zlepšenie výberu daní, reformu školstva a dôchodkového systému, záchranu zdravotníctva a vyrovnávanie regionálnych rozdielov, nebol to tlačiarenský škriatok.

Autor je novinár
Ilustrácia Zuzana Štancelová

Dominátor

Martin Guzi

Dlhodobu preferenčne najsilnejšia strana Smer-SD zužitkovala nahrávku na smeč, ktorú dostala pádom pravicovej vlády na jeseň minulého roka a stala sa dominantným víťazom parlamentných volieb. Zvíťazila bezprecedentným spôsobom, predovšetkým vzhľadom na slovenský pomerný volebný systém, ktorý umožňuje dostať sa do parlamentu viacerým stranám a vládnú zostavu zvyčajne tvorí koalícia niekoľkých politických subjektov.

Strana Roberta Fica teraz získala 44,4 percent zúčastnených hlasov občanov a porazila pravicu na hlavu. KDH dostalo 8,8, Obyčajní ľudia Igora Matoviča 8,5, Most-Híd 6,9, SDKÚ-DS 6,1 a SaS 5,9 percenta hlasov. Pred bránami parlamentu zostali SMK (4,3 percenta) a SNS (4,5 percenta), ĽS-HZDS volilo 0,93 percenta občanov. Historicky tak bude Slovensku vládnuť jedna strana, zaručí jej to pohodlných 83 poslancov v 150 člennej národnej rade. Smer-SD si môže pripísať aj ďalší primát, od svojho vzniku totiž vždy iba rástla, v roku 2002 začala s 13,5 percentami, rok 2006 znamenal zisk 29,1 percent, o štyri roky narástla na 34,8 percenta a dnes kulminuje na úrovni 44,4 percent. V reči čísel, v prvých voľbách jej dalo hlas 387 100 voličov pri celkovej účasti 70,1 percenta, teraz poskočila na 1 134 280 hlasov pri účasti 59,1 percenta.

Smer-SD za to vďačí predovšetkým osobe lídra. Robert Fico sa vypracoval na suverénne najlepšieho rečníka, ktorý ľuďom veľmi jednoducho hovorí, čo chcú počuť a pritom si vie šikovne držať na dištanc politických súperov. Pravdepodobne poučený neslávnym zánikom materskej SDĽ pre personálne spory vládne Smeru-SD pevnou rukou, drží jeho jednotu, pritom nemá problém integrovať úspešných ľudí z iných subjektov, najmä z ĽS-HZDS. Nesmieme zabúdať ani na prepracovaný marketing, strana sa stala majstrom kampaní a komunikácia politikov s voličmi sa už na prvý pohľad riadi prísny manuálom.

Na druhú stranu, pravica víťazstvo Ficovi naservírovala na zlatom podnose. Namiesto štyroch rokov vydržala iba rok, zničila sa sama na téme schvaľovania eurovalu. Hádky stredopravých subjektov pokračovali až do záveru kampane, z volebného výsledku hádam konečne pochopia, kto je ich súperom. Mimochodom, lídrom pravice sa stal nováčik Igor Matovič. Hoci kandidoval z posledného miesta, získal najviac preferenčných hlasov (cca 150 000) spomedzi stredopravých politikov, druhý Béla Bugár

(Most-Híd) ich mal 121 000. Predseda SDKÚ-DS a dvojnásobný premiér Mikuláš Dzurinda dostal iba 27 000 hlasov, jeho spolustranička Lucia Žitňanská ich dostala štvornásobne viac.

Vláda jednej strany môže byť pre Slovensko prínosom i skazou. Ťažko si síce predstaviť, ako Ficovi ľudia obsadia všetok štátny aparát, spravovanie krajiny ale v každom prípade bude omnoho jednoduchšie a akčnejšie. Žiadny odpor a hádky s koalíčnými partnermi, žiadne chceli by sme, ale nedá sa... Smer stojí pred historickou úlohou. Robert Fico môže rolu večne nahnevaného politika pretažiť do postavenia štátnika, v prípade, že štát a občanov zodpovedným vládnutím

prevedie cez pohnuté časy strašiacej krízy. Alebo priviesť krajinu za štyri roky na pokraj bankrotu. Najbližšia skúška nie je ďaleko, ak chce Slovensko v roku 2013 hospodáriť s deficitom pod tri percentá HDP, ušetriť musí asi 1,4 miliardy eur. Všetky riešenia má v rukách jeden človek a jedna strana. Čas rečí skončil, prichádza čas činov. Slovensko dnes stojí a padá so Smerom a Robertom Ficom. Či si to odnesieme v dobrom alebo zlom my všetci, zodpovednosť za to nesú štyri pravicové strany, ktoré mali pôvodne vládnuť do roku 2014.

Autor je novinár

Ilustrácia Zuzana Štancelová

A MÁME JEDNOFAREBNÚ VLÁDU

Ocenenie

Rada pre vedu, vzdelanie a kultúru Konferencie biskupov Slovenska udelila 16. februára 2012 ocenenie Fra Angelica, patróna umelcov.

Dostal ho zaslúžene, hoci už in memoriam, Štefan Siváň a celé jeho dielo za osobný prínos do kresťanských hod-

nôt v kultúre na Slovensku. Tento rodák z Oravy, výnimočný insitný rezbár, sa podstatnou mierou pričínil o rozmach tvorby drevených plastik na Slovensku. Vďaka svojej rozsiahlej tvorbe betlehemov skrinkového typu je označovaný ako šíriteľ betlehemských tradícií.

Tatranská galéria v Poprade pozýva na výstavu

ObraSKovo nanovo (súčasná slovenská maľba)

ktorá sa uskutoční v priestoroch Elektrárne Tatranskej galérie, Hviezdoslavova 12, Poprad. Výstava potrvá od 17. 2. do 10. 4. 2012.

Hlavným zámerom výstavy je predstaviť širokej kultúrnej verejnosti ucelenú kolekciu slovenskej maľby a jej hlavné vývojové tendencie za posledné desaťročie. Ide o prezentáciu silných osobností a ich programov a zároveň aj o potrebný medzigeneračný dialóg, nakoľko výstava prezentuje aktuálne podoby slovenskej maľby od staršej bratislavskej generácie po najmladších absolventov košickej školy.

Slovenská národná galéria v Bratislave otvára ďalšiu výstavu súčasného umenia

DELETE Umenie a vymazávanie

ktorá trvá od 16. 2. do 27. 5. 2012. Môžete si ju pozrieť denne okrem pondelka 10.00–18.00, vo štvrtok 12.00–20.00.

Zámerom výstavy je sústrediť sa na prínosy slovenských konceptuálnych

Vítazstvo v súťaži

Akademický maliar Stanislav Harangoz z bratislavskej Pedagogickej fakulty Univerzity Komenského sa stal víťazom národného kola výtvarnej súťaže na tému „Šport a olympijské hodnoty - dokonalosť, priateľstvo, rešpekt.“ Vyhlasovateľom súťaže bol Medzinárodný olympijský výbor, ktorý súťaž vypísal u príležitosti XXX. Letných olympijských hier v Londýne.

aj postkonceptuálnych umelcov, ktorí vo svojej tvorbe používajú gestá či procedúry uvoľňovania, čistenia, oprostena, odstránenia, odobratia, vymazávania a separovania...

Katedra kulturologie FF UKF v Nitre, Kulturologická spoločnosť, Spoločnosť Artem & Spoločnosť Prominens pozývajú na reprezentačnú výstavu

Miloš Prekop 45 : 5 = 9 Výber z tvorby 9. päťročnice, Part II.

Výstava je sprístupnená od 31. 1. do 31. 3. 2012 v „Galérii na schodoch“ Katedry kulturologie Filozofickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa Hodžova ul. č. 1, Nitra.

Je to druhá časť výstavného plánu tohto ojedinelého a výnimočného výtvarného umelca, ktorý sa rozhodol predstaviť verejnosti v určitých ucelených cykloch to najlepšie, čo za ostatných päť rokov vytvoril. Už po úvodnej výstave, ktorá sa konala v Galérii Slovenského rozhlasu a s mimoriadnym ohlasom u verejnosti, ukázal, že maluje mimoriadne invenčne, nadväzujúc na hodnoty klasiky a rozvíjajúc ich jeho vlastným osobnostným videním. Je veľmi obľúbeným umelcom. Aj preto, že ctí tvorbu, človeka a umenie.

Galéria mesta Bratislavy - Pálffyho palác Vás pozýva na výstavu

Miloš Šimurda – OBRAZY 1958 – 2009

ktorá trvá od 16. 2. do 15. 4. 2012. Dni výstavy: 12. 4. 2012 o 17.00.

Miloš Šimurda je originálnym umelcom dneška. Jeho dielo je jedinečné. Prvky fantázie, surrealistické momenty, civilistické chvíľky a predovšetkým umelecký výraz zrelého výnimočného umelca, ktorý svojim dielom veľmi veľa dokázal.

Galéria SPP Vás srdečne pozýva na výstavu

Jaro Šulek

ktorá trvá od 7.3. do 8. 4. 2012

Jaro Šulek je mladý výtvarný umelec, no už teraz známy aj vo svete. Drží sa svojho výtvarného programu so základom tvaru, figúry, farby a abstrakcie. Vytvára ním vzácne obrazy, harmonické a čisté.

Úspešný autor, to je niečo ako úspešný lúzer

Dimana
Ivanova

Peter Bilý se narodil 4. května 1978 v Košicích. Dva a půl roku žil v Itálii v augustiniánské řeholi, ze které potom vystoupil. Od října 2001 žije ve Španělsku. Debutoval básnickou sbírkou *Spomalené prítmie* (2001). Je ještě autorem sbírek *V zajatí obrazu* (2002), *Posledná siesta milencov* (2006) a básnické bibliofilie *Insomnia* ve spoluautorství s Martinem Vladem. Napsal několik románů: *Démon svätosti* (2004), který dostal cenu vydavatelstva Slovenský spisovateľ – Kniha roka 2004, *Vzbura anjelov* (2005) a *Don Giovanni*, který dostal cenu Knižní revue a stal se knihou roku 2007. Je rovněž autorem překladů, uveřejněných časopisky: z francouzské (Guillaume Apollinaire, Arthur Rimbaud), italské (Pier Paolo Pasolini, Cesare Pavese, Giuseppe Ungaretti, Edoardo Sanguineti), španělské (Federico García Lorca), mexické (Octavio Paz), galicijské (M. Rivas) a americké (Charles Bukowski, Raymond Carver) literatury.

Pane Bilý, ve svých třiatřiceti letech už máte sedm knih – čtyři poetické a tři prozaické. Za román *Démon svätosti* (2003) jste dostal Genu vydavatelstva Slovenský spisovateľ, za sbírku *Spomalené prítmie* (2001) Genu Rudolfa Slobodu a prémii – Genu Ivana Krasku. Jste úspěšný a čtený mladý slovenský autor. Jak jste se vůbec k psaní dostal? Chtěl jste původně být spisovatelem, nebo se tak stalo, jak se říká, dílem osudu?

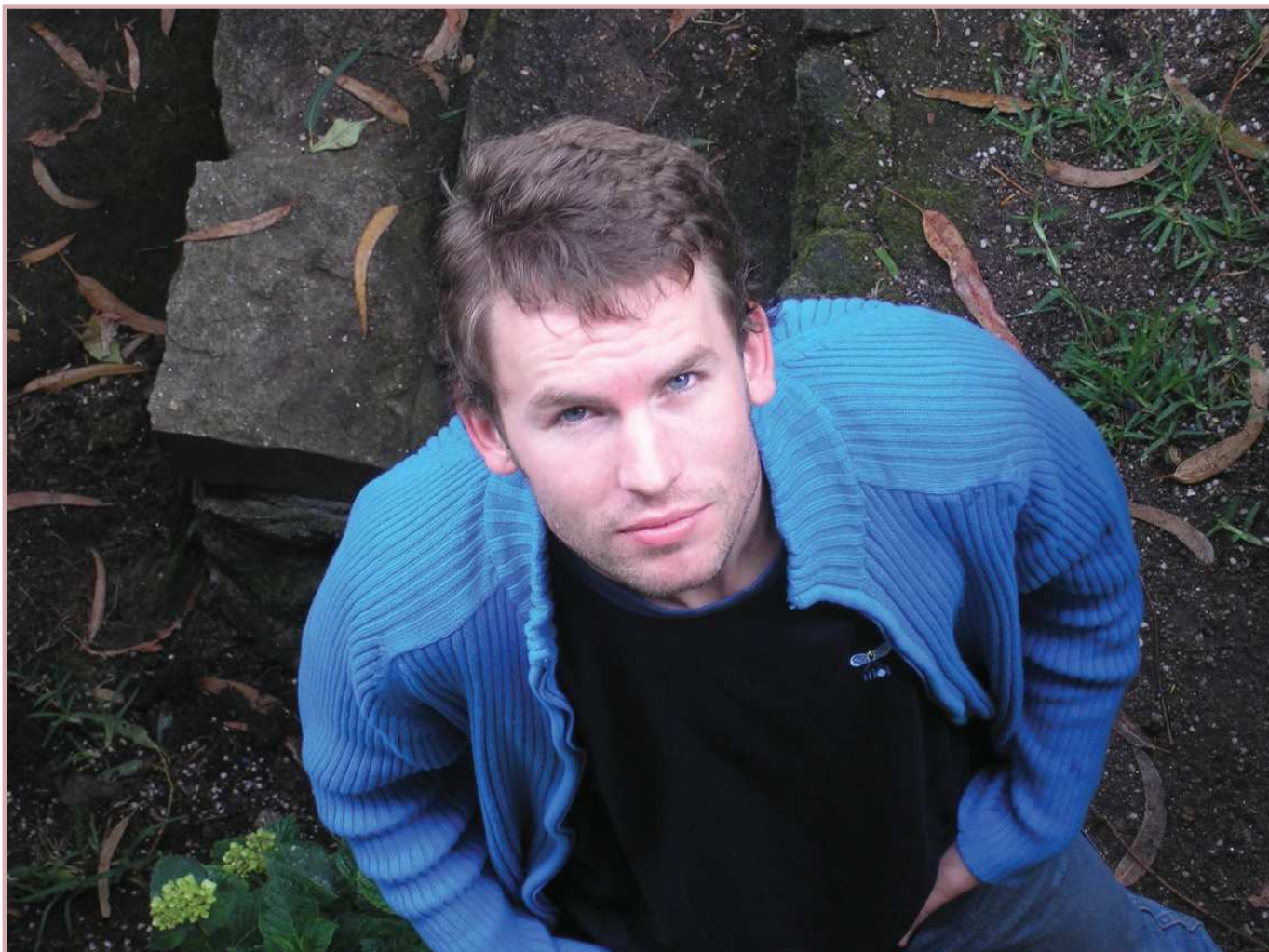
Nebudem si vymýšľať, ak poviem, že som ako sedemročný pred triednou učiteľkou vyhlásil, že až budem dospelý, budem spisovateľom... Do kníh som bol blázon, odkedy som sa naučil čítať, tak nečudo, že som sa pomerne skoro pokúšal písať. Som rád, že som mal to šťastie vidieť svoje rukopisy knižne publikované a aj to, že mali nezanedbateľnú odozvu. Ale nenazýval by som to nejakým ohromným úspechom, skôr mám pocit, že šlo o šťastie. Úspešný autor, to je niečo podobné ako úspešný lúzer. **Dávate prednosť psaní poezie alebo prózy? Píšete modernými metaforami, ale v rýmech. To se v súčasnej slovenskej alebo dokonca i svetovej poézii veľmi zriedka potkávajú. Hľadáte rýmy zámerné, alebo vám dochádzajú samy? A jak píšete? Potrebujete určitou náladu?**

Necítim sa byť rozdelený medzi prózu a poéziu, aj keď poéziu v poslednom čase píšem stále menej. Čo sa týka rýmov, v časoch, keď som začínal posielat svoje básne do literárnych časopisov, bombardoval som redakcie aj rýmovanými textami, tak trochu z trucu. Písať v rýmoch nebolo ani „cool“, ani „in“, a tak som sa aj viazaným veršom chcel trochu odlišiť od ostatných prispievajúcich. Teda povedané inak, snažil som sa robiť zaujímavým. Okrem toho, mal som rád klasických autorov, preto som sa pokúšal o nejaké, v súčasných tónoch znejúce sonety či rispety... Jeden redaktor mi svojho času odpísal, či to nie je priveľa vecí naraz, posielat cykly básní, v ktorých sú pokusy o experimentálnu poéziu hneď vedľa klasických „ars poetica“. Nakoniec som sa cez to všetko dostal aj k vytúženému debutu a k ďalším knihám, tak si dnes môžem povedať, že tie pokusy neboli až tak pomýlené.

Ve vaší tvorbě se několikrát objevují náboženské motivy. V románu *Démon svätosti* píšete, že koketujete s Bohem, ale nemůžete se mu úplně věnovat. Proto jste se vzdal i klášterního života? Otázka Boha vás ale stále zajímá. Ve vaší tvorbě je všudypřítomná, v opozici s démonismem. Můžete to vysvětlit?

Tie náboženské motivy sa objavujú spontánne, veď som svojho času aj okúsil život v kláštore a dodnes si tú skúsenosť cením. No a okrem toho určité náboženské pozadie točiac sa okolo posvätnosti či banality života a smrti je dané asi všetkým ľuďom, netreba hneď listovať napríklad dnes už pomaly zabudnutého Junga, aby si to človek potreboval pred ostatnými zajakavo vyargumentovať. Tak či tak, občas sa každý vo svojom intimissime netrápi iba so svojím životom, ale aj s tým, že sa ten život raz musí skončiť, preto to pochybujúce koketovanie s nejakým vyšším zmyslom, presahom seba samého, či s možnosťou nejakého osobného Boha nie je až také prekvapujúce.

Co znamená metafora „božský bar“? V jedné básni píšete – „v nebeskom bare sme si všetci blízki“. Metafora se objevuje i v románu *Démon svätosti*. Ten obraz ma napadol v kruhu rehoľníkov, keď sa otvárali a ochutnávali likéry spravené podľa tradičných receptov starých pustovníkov, alebo keď sa pilo dobré víno z kláštorných viníc a pivníc. Alkohol vždy patril k určitej družnosti a neraz aj v kláštore pomohol v komunitnom živote, ak sa mnísi nevedeli povzniesť nad rôzne detaily mužského spolužitia, po pár drinkoch bolo po

Peter Bilý

konfliktoch a z rozhnevaných mníchov sa stávali najlepšie priatelia na život a na smrť – aj keď iba po najbližšie vytriezvenie... Je fascinujúce, že každé náboženstvo má okrem odriekania ozajstnú metú v slasti a drogy sú odnepamäti v náboženstvách neodmysliteľné. Napríklad v kresťanstve pripomína poslednú večeru svojho zakladateľa víno. **Rozdeľujete ženy na mníšky a ne-mníšky. V inom rozhovore pro noviny SME píšete, že nemáte rád ženy-mníšky. Zmiňujete to i v románe *Démon svätosti*. Jaké máte rád ženy?** Na ten rozhovor si už ozaj nepamätám. Naozaj. Viem, že to, čo som nemal rád, bolo psychologické násilie, aké sa páchalo na ženách v rôznych ženských kláštoroch, ale s mníškami som zvykol dobre vychádzať a väčšinou aj ony so mnou. Pred niekoľkými dňami som si pozrel tridsaťpäťročný Cavalierov film *Thérèse* a musím priznať, že jeho skvelé obrazové prerozprávanie príbehu o malej rebelke z Lissieux mi pripomenulo celú škálu protirečivých impresií, ktoré vo mne vyvolávali ženské kláš-

tory. S mníškami som si zvykol dobre rozumieť. Ale ak by som bol žena, nikdy by som sa neodvážil byť mníškou.

Ve vaší tvorbe je také jasné omezené lásky – sexuálny prožitok. V básni *Apokryfy a mámenia* ze sbírky *V zajatí obrazu* se objevuje obraz ženy-upíra, velice baudelaireovský obraz, odkazující na sexuální prožitok se ženou jako s bytostí hříšnou a dominující lyrickému subjektu. Ve vaší tvorbě jakoby láska mizí za sexuální prožitok, je to tak?

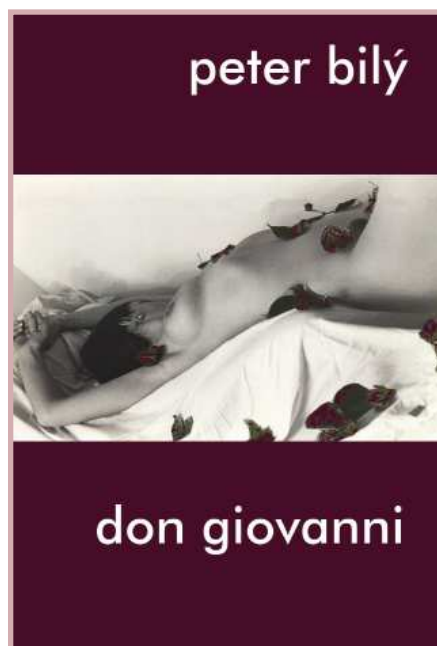
Archetyp ženy ako upíra je motív objavujúci sa v staršej literatúre a v prastarých mýtoch, preto som nebol príliš originálny... A čo sa týka sexuality, vždy bola pre mňa šikmou plochou, ktorá mi prinášala životné komplikácie, dokonca aj vtedy, keď som žil v kláštore. Asi by som si to nemal tak komplikovať a mal by som sa chovať, ako sa očakáva od každého – rezignovať, splodiť potomkov, pribrať niekoľko desiatok kíl... – ale to nedokážem, aj keby som chcel.

Věříte v lásku, prožil jste velkou lásku svého života? Prozradte!

Nato som príliš plachý, aby som o tom povedal niečo naozaj úprimné. Ak by som ti mal naozaj odpovedať na túto otázku, asi by som klamal.

Věnujete se také překladu poezie a prózy. Přeložil jste část tvorby Guillaumea Apollinairea, Arthura Rimbauda, Charlese Bukowského, Piera Paola Pasoliniho, Frederica Garcíu Lorku aj. Jak vybíráte autory? Baví vás překládat? Řekněte něco o své překladatelské činnosti.

Samozrejme si vyberám autorov, ktorí sú mi nejakým spôsobom blízki. Napríklad Apollinaire mi rozviazal ruky tak pri prekladaní ako aj písaní a svojho času som mal dosť neskromný pocit, že napríklad preklad básne *Most Mirabeau* sa mi výnimočne podaril, najmä potom, keď som ho porovnal s ostatnými slovenskými a českými prekladmi. Ale aby som sa iba nechvastal: spravil som pár prekladov básní Charlesa Baudelaira a Oscara Wildea a našťastie som ich nikde nepublikoval, lebo boli hrozní. A napríklad ťažkopádne som preložil niekoľko básní Piera Paola Pasoliniho,

ale hoci šlo iba o niekoľko veršov, ktoré na prvý pohľad vyzerali jednoducho, no na druhé mrknutie boli až neuchopiteľné. Celý ten proces prekladania niekoľkých Pasoliniho veršov som si však vychutnal túlačkami po rímskom Trastevere či pobreží Ostia, len aby som do seba čo najviac dostal atmosféru neortodoxného Pier Paola.

V jednom rozhovore s Mariánom Grupačom v časopisu Dotyky píšete, že „úspech ve slovenské literatúre neznamenaá nič“. Cítite to opravdu tak? Není to pro mladé spisovatele príliš pesimistické a demotivujúci?

Neznamenaá nič a postupom času bude znamenaá ešte menej. Som si vedomý, že ani ja, ani môj vydavateľ sme sa svojho času naozaj nemohli sťažovať na predajnosť mojich kníh, ale ja som to nikdy neprečoňoval. A bolo mi do smiechu, keď mi niekto priveľmi okato chcel závidieť tie tri minúty „slávy“. Literatúra dnes už nič neznamenaá a časom bude znamenaá ešte menej, lebo aj keď sa ešte predávajú knihy, literatúra je na pokraji vyhynutia a to, čo ako-tak prežíva, je už iba „textový priemysel“. Nehovorím to z nejakej zatrpknutosti, ale jednoducho fakty sú také.

V súčasnej dobe žijete ve Španělsku. Čím se tam život liší od toho na Slovensku? Proč právě Španělsko?

Mám rád juh Európy práve preto, že sa odlišuje od jej zvyšku. A nie je to iba pre slnko, víno a stredozemskú kuchyňu. Povaha a temperament európskych južanov sú mi sympatické

možno práve preto, lebo ja mám „severanskú“ povahu. Príťahujú ma moje protiklady, človek vždy zvykne túžiť po tom, čo nemá a s tým, čo má, je nespokojný...

Jaké máte obľíbené slovenské autory? A svetové?

Nezvyknem ich vymenúvať, lebo som dosť eklektický čitateľ a niekoho podstatného by som určite vynechal. Ale ak by som to mal naznačiť, zo slovenských autorov považujem za najzaujímavejších básnikov a prozaikov z tridsiatych a šesťdesiatych rokov dvadsiateho storočia, samozrejme nie všetkých... A čo sa týka svetových autorov, je to pestrá škála, ale nemám nejaké selektívne kritérium, prečo po niektorom autorovi siahnuť a prečo po niektorom nie. Problémom je, že kníh, ktoré by som chcel ešte prečítať, je stále viac a môj život je čoraz kratší.

Víte něco i o Bulharsku a o bulharské literatúre? Tento rok v Bulharsku vyšel ve vydavatelství Ergo váš román Démon svätosti (redaktor: Martin Christov, překlad: Dimana Ivanova, ilustrace: Lyljana Dvorjanova). Jaké z toho máte pocity?

Samozrejme, že sa tomu veľmi teším a tak prekladateľke, ako aj vydavateľovi som za tú možnosť veľmi vďačný. V Bulharsku som prvýkrát v živote videl more, mal som vtedy tri roky. Bol to autobusový rekreačný zájazd košickej filharmónie a nekonečnú cestu z Košíc do Zlatých pieskov som živo vnímal a pamätám si ju dodnes. More, južanská príroda, mesto boli pre mňa

tiež silnou impresiou, aj neskôr sa mi v pamäti vybavovali také detaily ako napríklad vôňa smažených rýb na trhu či ten silný pocit toho, že sa môžem stratiť v inojazyčnom prostredí. A krásne bulharské ženy som tam vnímal už ako malé decko. Bulharky majú asi najkrajšie oči, aké som nemohol v iných krajinách vidieť, vždy mi pripomínajú drahokamy. Bulharsko v mojom podvedomí nasledujúcich takmer 10 rokov symbolizovalo naozajstný exotický juh, ktorý som zažil na vlastnej koži. V bulharskej literatúre sa však veľmi nevyznám a je to hanba, lebo hoci počiatky prvotnej slovenskej a bulharskej kultúry sú späté cez pôsobenie dvoch gréckych vzdelancov, v dnešných časoch akoby sme si boli nejakým umelým spôsobom vzdialení. V Madride žije veľa Bulharov a aspoň takto som sa okľukou vrátil k svedu bulharskej kultúry, ku ktorej je pre mňa asi bližšie zo Španielska ako zo Slovenska. V Madride sa napríklad poznám s bulharskou poetkou Živkou Baltadžievovou a na diaľku sa poznám s poetkou Dimanou Ivanovou a s poetkou Katerinou Stojkovou. Čítal som ich poéziu. A tak dúfam, že bulharskú literatúru spoznám viac.

Čeho byste chtěl ještě dosáhnout – v životě, v literatúre?

Najmä mať čas a pokoj na čítanie kníh. A možno aj na to ostatné.

Autorka je slovakistka

Dimana
Ivanova

O románu „Démon svätosti“ Petra Bilého

V roce 2011 byl vydán v bulharštině první román „Démon svätosti“ slovenského spisovatele Petra Bilého. Překladatelkou románu je bulharská slavistka Dimana Ivanova. Román vyšel ve vydavatelství „Ergo“ bulharského vydavatele a překladatele z maďarštiny Martina Christova. Kniha měla dvě premiéry – v Bulharském kulturním institutu v Bratislavě a v Madridu, kde autor v současnosti žije. Na premiéře v Bratislavě o knize promluvil překladatelka, vydavatel a známý bulharista a vědec doc. Igor Hochel. Premiéra v Madridu se konala v neformální atmosféře a o knize promluvil španělský slavista z Fakulty Univerzity Complutense Alejandro Hermidas. Přečetl pár slov o knize, jenž psala sama překladatelka a které zveřejňujeme i v našem časopise.

Román „Démon svätosti“ Petra Bilého byl vydán v roce 2004, ale je stále ještě ve středu pozornosti slovenské literární kritiky.

Kniha Petra Bilého je do jisté míry zaměřená ironickým způsobem proti slovenskému katolicismu, který se liší od toho v Itálii a Španělsku. Autor to dělá rafinovaným způsobem prostřednictvím vyprávění příběhů v italském klášteře. Klášterní postavy priora Giuseppe di Flavia, mnichů Alberta Giovineti a Stefana Pigni aj. jsou popsány velice poutavým způsobem – mají vysoké vzdělání a nebojí se demonstrovat svou rebelii proti společnosti. Alkohol také bývá často druhem jejich skutků.

Hlavní téma románu ale určitě není klášterní život. Jeho těžiště je úplně jinde. Román je založený na principu antinomie, protikladnosti. Oproti předpokládané panenskosti a morální „čistotě“ klášterního života staví Peter Bilý sexuální zkušenost mnichů a jejich bohemské dobrodružství.

Popis sexuality a erotických tajemství zajímá prvořadé místo v estetické koncepci románu. Sexualita není uvedena vulgárním způsobem, i když v popisu sexuálních scén se občas používají vulgarismy. Není ukázaná demonstrativním způsobem. Za sexuální se „po freudovsku“ obvykle

kryje nějaký psychologický problém románových postav. Jejich celistvost není stálá. Ve finální kapitole románu protagonista Pedro popisuje sebe jako obraz s mnoha tvářemi, jenž vidí v zrcadlech svého Já. Pedro je mladý člověk s pasivní povahou, který se snaží pozorovat realitu tím způsobem, že se jí vzdaluje. Realita odporuje. V každodenním životě je pro něho děsivá nuda.

Protagonista Pedro je krásný, přitažlivý mladý muž, který sebe vidí v obzorech různých žen. Carmen je jeho manželka, kterou náhodou potká v letadle a vezme si ji spíš formálně. Zkušenost ženatého muže je v protikladu s hrou na panictví, kterou Pedro hraje. Povídá ostatním dívkám, které potká, že je panice a tím je přitahuje a balí. Manželství Pedra a Carmen je založeno na odstupu jednoho od druhého a tím i na svobodě. Pedro nežije sexuálně se svou manželkou, je spíš jejím kamarádem. Ve chvíli, kdy se s ní po roce společného života vyspí, ji ztratí navždycky. Nemá s ní dítě, ale čeká dítě s jinou ženou, Ester. Kromě toho jsou v románu popsána jiná sexuální dobrodružství hlavního hrdiny – se studentkou biologie Gemmou, čtyřicetiletou Milenou a mnoha jinými... Ženy si vybírají Pedra, ne on je. Morální čistota a panictví je v protikladu se sexu-

ální zkušeností v každodenním životě. Personalita hlavního hrdiny Pedra není nikdy stálá. On se kryje za maskou manžela, když se jeho vztah s manželkou zakládá především na porozumění a kamarádství. Přitom sebe vidí v zrcadle řady dalších žen. Tím způsobem je jeho personalita fluidní. Láska jakoby absentuje na úkor sexuality. I když má Carmen rád a je jejím manželem, nežije s ní Pedro sexuálně. Láska je stavěna proti sexualitě.

Román Petra Bilého je také pokus o vidění atmosféry španělských a italských měst – Vilanovy, Compostela, Říma, Perugia. Velký důraz na detaily při líčení měst a postav může svědčit jen o talentu mistrovského pera autora. Peter Bilý často srovnává atmosféru španělských míst s atmosférou rodného Slovenska. Odkazy k dílům velkých autorů světové literatury jako Milan Kundera, Alberto Moravia, Rudolf Sloboda svědčí o prohloubené literární kompetenci autora.

Jazyk, kterým je kniha napsána, je poutavý a lehký, srozumitelný ke čtení pro širokou veřejnost. Prostřednictvím jazyka knihy se nám „po humboldtovsku“ lépe ukazuje dnešní rozmanitý svět.

Autorka je slovakistka

Sviatky žien

Helena
Nosková

Už v starovekom Ríme ocenili význam žien. Bol im zasvätený 18. február i 1. marec. V starovekom Babylone dokonca 25. marec. Tieto dni boli sviatkom žien. Muži ich uctievali, dávali im dary a šibali ich mladými, pukmi naliatymi prútmi, aby si zachovali plodnosť. 25. marec bol predpokladaným dňom počatia panny Márie. Babylončania svätili v tento deň narodeniny Cybele, Matky Babylonského Mesiáša. V starom Ríme ju nazývali Dominou, tj. Ženou. Sviatok tak začali nazývať Ženským dňom. Pozrime sa, ako sa ďalej vyvíjal.

Pondelok s čapicou

Sviatok sa v stredoveku stal pohyblivým a od konca februára do polovice marca ho slávil ženy po celom Nemecku podobne ako ženy v Rusku, na Ukrajine, Bielorusku a zrejme i inde. A to bez účasti mužov. Pôvodne ženský deň pripadol na fašiangový pondelok, prezývaný „pondelok s čapicou“ alebo s klobúkom. V tento deň ženy mohli ísť spoločne do krčmy. Ak sa tam ukázal muž, zobrali mu pokrývku hlavy a musel ju vykúpiť vínom. V niektorých mestách sa ženy v maskách zišli priamo na trhovisku, kde dostali z obecnej pivnice dva sudy vína. Krčmári a pekári museli poslať pecne chleba a z obecnej pokladnice dostali peniaze na zakúpenie capa. Capa vodili po meste a každý, koho stretli, si s ním musel zatancovať. V iných mestách ženy dostali v tento deň k dispozícii radnicu, kde najprv zasadali ako súdny dvor a súdili všetky neporiadky, ktoré sa v meste vyskytli. Potom nasledovala hostina, na ktorej ich obsluhoval richtár a šoltés. Večer sa ženy odobrli do krčmy, kde pokračovali v popíjaní, speve a kriku. Naplnili tak predpísaný rituál.

Obdobné zvyky udržiavali ženy v Rusku a na Ukrajine. Nedostávali však k dispozícii verejné priestory ani obecné peniaze na zakúpenie capa. Sviatok sa odohrával v súkromí u niektorej zo žien. Spoločne popíjali, spievali lascívne piesne a hrali hry, tancovali tance s lascívnymi námetmi, používali hrubé slová. Na Podkarpatskej Rusi a na Ukrajine v tento deň ženy uctievali bohyňu plodnosti Mokoš.

Národný deň žien a Medzinárodný deň žien

Sviatok žien uznávaný štátom presadili americké demokratky v roku 1909 ako národný deň žien k výročiu štrajku newyorských krajčirok. Počas prvej krátkej demokratickej vlády v Rusku ho ruské sociálne demokratky presadili

Heraus mit dem Frauenwahlrecht
FRAUEN-TAG!
8. MÄRZ 1914

Den Frauen, die als Arbeiterinnen, Mütter und Gemeindegewerinnen ihre volle Pflicht erfüllen, die im Staat wie in der Gemeinde ihre Steuern entrichten müssen, hat Voreingenommenheit und reaktionäre Gesinnung das volle Staatsbürgerrecht bis jetzt verweigert.
Dieses natürliche Menschenrecht zu erkämpfen, muß der unerschütterliche, feste Wille jeder Frau, jeder Arbeiterin sein. Hier darf es kein Ruhen kein Raufen geben. Kommt daher alle, ihr Frauen und Mädchen in die am

Sonntag den 8. März 1914 nachmittags 3 Uhr stattfindenden
9 öffentl. Frauen-Versammlungen

Plagát ku Dňu žien 8. 4. 1914

*Žena z pohľadu sovietskeho umenia -
vľavo ošetrovatelka, vpravo námorníčka*

perzského kráľa nad jeho podlým radcom Hamanom. Haman nenávidel Židov a chystal sa ich vybiť. Už mal aj kráľov súhlas. Ester však v poslednej chvíli presvedčila kráľa o význame Židov, sama sa priznala k židovstvu a tak zachránila Židov v Perzii pred vykynutím. Na jej pripomenutie chodia maškary ako pri našom fašiangu, hrá sa ľudové divadlo, pri ktorom deti obchádzajú s rapkáčmi (rehtačkami) ako u nás počas Veľkonočného týždňa. Ľudia jedia solený pražený hrach, fazuľu, sladké fánky plnené lekvárom a predovšetkým sladké pečivo nazývané Hamanove uši – pečené, alebo vysmázané trojuholníčky z cesta, do ktorých je zavinutý lekvár, maková plnka, alebo figy.

Na druhú polovicu marca poniektoré roky pripadne aj Veľká noc s predchádzajúcimi pôstnymi nedeľami, z ktorých sa do našich čias zachovali v podstate len dve – Smrtná nedeľa a Kvetná nedeľa. Aj tu majú svoje slovo bosorky, ktoré ako symbol plodnosti údajne pečú kysnuté žemle s ryhou uprostred ako symbolom vulvy.

Veľkonočné kysnuté cesto v tvare vrkoča zakrúteného do venca je tiež symbolom troch obmien – panny, ženy a stareny. Tak je v jednom dôkladne skrytá symbolika počatia, smrti a znovuzrodenia. 31. marca slávia bosorky rovnodenosť. Upletú si vence z krókusov, snežienok, prvosienok a tulipánov a klaňajú sa Ostare, na východe bohyni Mokoš, ako symbolu plodnosti. Obom bohyniam priňasajú ako dar maľované vajčká – symbol plodnosti.

*Autorka je historička a etnologička
Fotografie Iko Keson a internet*

aj tam a prvýkrát sa slávil v Petrohrade 8. marca 1917. Po boľševickej revolúcii sa začal v SSSR sláviť ako Medzinárodný deň žien. Jeho pevným dátumom sa stal 8. marec. Po februári 1948 sa stal oficiálnym sviatkom žien v Československu. Slávil sa aj v ďalších štátoch, ktoré spadali do sféry sovietskeho vplyvu. Ale jeho pôvod je omnoho starší a s komunistickou ideológiou mal spoločné len to, že sa ho ako budúceho sviatku máš zmocnila komunistická moc vo vtedajšom SSSR. Na jednej strane oslavovala ženy a na druhej strane im odpierala nárok na slušný život v kruhu rodiny. Posielala ich do neludských podmienok gulagov, na Sibír, do tajgy, všade tam, kde ako sa hovorievalo „ľudská noha ešte nevkrčila“. Ženy boli priekopníkmi na stavbách päťročnic, umierali vo väzení na nedostatok lekárskej starostlivosti, podvýživu, ťažké úrazy, neliečené choroby, od potratov. Taký bol aj osud Olgy Ivinskej, lásky a družky Borisa Pasternaka, ktorá sa stala prototypom hlavnej hrdinky Lary v Pasternakovom Doktorovi Živagovi. Stalin ju nechal zatknúť v roku 1949 a poslať do gulagu, odkiaľ sa vrátila až v roku 1953 s podlomeným zdravím. Takto rafinovane potrestal Pasternaka za jeho odpor voči totalite. Po páde totality bol 8. marec ako sviatok MDŽ odmietnutý v pobaltských republikách, kde mali hlboké skúsenosti s neúctou k žene, s vyhnanstvom a s ideológiou totalitnej moci vôbec.

Po rozpade SSSR sa udržal v posttotalitnom Rusku, kde zostal oficiálnym sviatkom a dňom pracovného voľna, ktorý ženy vítajú a muži sa k nim radostne pridávajú. V bývalom Československu takým sviatkom nebol, predovšetkým

nebol dňom pracovného voľna. Ženy boli odmeňované poobede v zamestnaní na slávnostnom zhromaždení ROH. ROH ich obdarovalo –dostávali spravidla obrus, uterák, alebo vazičku a niekedy aj kytičku snežienok. Po obdarovaní a vyhodnotení najlepších pracovníčiek i matiek, nastalo posedenie pri obložených chlebičkoch a víne, ktoré mohlo prerásť aj v solídnu pitku v nočných hodinách. Žien na oslave zostalo málo, ale muži si to zväčša užili. Pravda, v 80. rokoch minulého storočia začali oslavy MDŽ chradnúť, mladú generáciu nepriťahovali. V Československu skončili po roku 1989, ale dodnes sa nájdu kolektívy, ktoré si MDŽ pripomínajú a mierne oslavujú.

Purim

V priebehu marca bola žena veľakrát uctievaná ako nositeľka života. Sám marec bol mesiacom obrody a niektoré národy ho zasvätili bohyni Ostare. V marci sa slávil židovský sviatok Purim ako morálne víťazstvo kráľovnej Ester manželky

*Takto sa Medzinárodný deň žien slávil
v Sydney roku 1980.*

BIO vejce

Vlado
Štancel

Kvalitní výrobek, nebo šikovný podvod?

Jsou tu Velikonoce a s nimi i zvýšená poptávka po vejcích. Řada lidí nakupuje pouze u pěstitelů na venkově, a když v supermarketech, tak vybírají alespoň balení s označením BIO. Mají pocit, že taková vejce jsou kvalitnější než od slepic z klecových chovů nebo z chovů na podestýlce. Jedná se ale jenom o pocit, nebo jde o oprávněný předpoklad? A jak je to s kvalitou vajec v českých obchodech? Odpovídali odborníci i test.

Rozdíl mezi BIO bramborami a těmi ostatními je ten, že BIO brambory se hnojí pouze v noci. (Lidová moudrost občana Evropské unie z přelomu tisíciletí)

Naopak, vejce jsou možná mnohem zdravější, než jsme si doposud mysleli. Vejce obsahuje ve žloutku karotenoidní barviva a jeden z těch dominantních pigmentů je lutein. Jak se v poslední době ukázalo, lutein má příznivé preventivní účinky proti takzvané stařecké šerosleposti, to znamená proti degeneraci oční sítnice. Takže není nutné nakupovat různé potravní doplňky s luteinem, vejce jsou velice bohaté a přirozený zdroj tohoto barviva," uvedla Kamila Míková z VŠCHT v Praze.

BIO vejce – co ukázal test?

Podle odborníků závisí kvalita vajec na řadě faktorů. Nejprve se posuzuje vnější kvalita – znečištění skořápky, praskliny, tloušťka skořápky. Posléze se zkoumá vnitřní kvalita vajec. Měří se výška hustého bílku a tento ukazatel vypovídá o tom, jak dalece se tato vejce budou dobře, nebo špatně šlehat. Dále se hodnotí barva žloutku a výskyt tzv. vnitřních vad. Ty mohou vznikat při tvorbě vejce. Pokud je slepice nemocná, vytvoří se masové skvrny v bílku nebo krevní skvrny na žloutku. V principu jde o to, že jsou to prokrvené tkáně, kde může být vyšší koncentrace mikroorganismů, a taková vejce jsou pak rizikovější.

Při posuzování se klade důraz i na informace uvedené na obalech. Třeba na skořápce musí být razítko, ze kterého se dá vyčíst způsob chovu nebo původ

vejce. Docela častým prohřeškem bývá označení data minimální trvanlivosti na odstranitelném štítku. Takové štítky se dají lehce přeznačit pozdějším datem. Výrobce by měl plnit to, co sám uvedl na obalu. Pokud třeba vejce nesou označení „omega“, musí mít poměr nenasycených mastných kyselin omega 6 a omega 3 nanejvýš 3:1.

Vejce a zdraví

„Mezi lidmi koluje mýtus o škodlivém cholesterolu obsaženém ve vejcích. Přestože je pravda, že cholesterolu je ve vejcích velké množství, nemusí nám škodit tou měrou, jak si myslíme. Podle nejnovějších studií cholesterol, který přijímáme z vajec, nezvyšuje cholesterol, který máme v organismu.

Na závěr ještě drobné zamyšlení nad výsledky testů, které zkoumaly kvalitu BIO vajec. Jak se totiž ukázalo, BIO vejce nejsou lepší a kvalitnější než vejce od slepic, které jsou chované v klecích. Naopak, dva vzorky BIO vajec skončily ve druhé půlce kvalitativního žebříčku.

Bojovníci za práva zvířat si myslí, že slepice vypuštěná z klecového chovu se bude mít úžasně. Volně pobíhající ve velkém výběhu, zaplavena endorfíny se bude těšit ze života. Kupodivu nastane pravý opak. Slepice se ocitá v novém prostředí plném jiných slepic konkurenstek. Ústrky, klovance, bitky vyvolávají větší stres, který ovlivňuje kvalitu vajec i větší úmrtnost jejich nositelů.

Autor je režisér, scenárista a spisovatel
Ilustrace Zuzana Štancelová

Rekonštrukcia drevenice

Katarína Kozáková

v pamiatkovej rezervácii ľudovej architektúry v Čičmanoch

Dom č. 42 je jedným z dvoch objektov nachádzajúcich sa v pamiatkovej rezervácii ľudovej architektúry v Čičmanoch, ktoré spravuje Považské múzeum v Žiline. Pre muzeálne účely bol získaný v roku 1987. Po minimálnych opravách, ktoré sa týkali najmä výmeny strešnej krytiny (eternit bol nahradený dreveným šindľom), v ňom bola pre verejnosť sprístupnená expozícia Bývanie spoločníkov v 20. rokoch 20. storočia. Napriek pamiatkovému reštaurátorskému zámeru, kde boli naplánované viaceré opravy zrubovej konštrukcie, ale i postavenie pece v prednej izbe, ktorú majitelia zbúrali niekedy po roku 1938, dôkladná rekonštrukcia sa neuskutočnila – pravdepodobne pre nedostatok financií.

A tak sa problémy, ktoré existovali už pri prevzatí domu do správy múzea, neriešili a oprava sa oddalovala. V roku 2008 sa podarilo z grantového systému MK SR Obnovme si svoj dom získať peniaze na opätovnú výmenu šindľa, tento raz bol použitý ručne štiepaný šindel. Drevenica však trpela najmä upadnutím juhovýchodného nárožia a zamokrením pozemku, ktoré vzniklo postupným zdvihnutím hlavnej cesty nad úroveň terénu domových parciel. Pri dažďoch sa na parcele domu č. 42 zdržiavala voda stekajúca z hlavnej cesty. Situáciu zhoršoval fakt, že v Čičmanoch sa na tradičných ľudových domoch nepoužívali odkvapy na odvádzanie dažďovej vody zo strechy. V zime a pri jarnom odmäku zas na stav obvodových trémov zrubu pôsobil sneh odhrnutý z hlavnej cesty. A snehu je v Čičmanoch zvyčajne poriadna nádielka. Čičmianske dre-

venice pred požiaru v roku 1921 boli zvyčajne postavené na nízkej kamennej podmurovke. Podobne je tomu aj v prípade domu č. 42 postavenom v roku 1913. Nízka podmurovka v tomto prípade neposlúžila dobrému stavu spodných trémov.

Problémy existovali už počas obývania domu pôvodnými majiteľmi. Dom bol postavený rodinami štyroch spoločníkov, ktorí si priestory trojpriestorového domu rozdelili: v prednej izbe bývali dve rodiny, v zadnej izbe dve rodiny, vstupnú časť používali spoločne a každej rodine patrila aj jedna zo štyroch komôr vstavaných v podkroví domu. Toto majetkové usporiadanie sa prejavilo aj pri nevyhnutných opravách, ktoré sa nikdy nerobili systematicky, ale podľa možností majiteľov. V zadnej izbe boli nútení opraviť svoju časť severnej steny. Vybrali poškodený spodný trém

a do debnenia, ktoré na jeho mieste postavili, vliali cement. Nanovo vymurovali aj časť steny za pecou a pokryli ju brizolitom.

Stabilizácia juhovýchodného nárožia, resp. celého priečelia domu a oprava zrubovej konštrukcie boli hlavným zámerom rekonštrukcie v roku 2011. V pláne bolo aj zvýšenie podmurovky, aby sa dom opäť dostal nad úroveň hlavnej cesty. Na základe vyjadrenia statika však nebolo možné zdvihnúť zrub do požadovanej výšky, kvôli obave z poškodenia konštrukcie krovu, ktorý bol navyše zaťažený strešnou krytinou. Tu sa odrazil problém s financovaním opráv kultúrnych pamiatok na Slovensku pod verejnou správou – je ťažké získať finančný príspevok na komplexnú rekonštrukciu. Väčšinou sa riešia len najakútnejšie problémy. Aj v prípade domu č. 42 nový šindel na

Očistená konštrukcia v zadnej izbe

Hlinená omietka sa nanášala na trstinové rohože

streche z roku 2008 bol nevyhnutný, ale pri výmene spodných trámov zaťažoval strešnú konštrukciu, a preto bolo potrebné postupovať s maximálnou opatrnosťou. Oveľa vhodnejšie by bolo vymieňať strešnú krytinu súbežne s výmenou trámov, aby bolo možné zdvihnúť zrub počas odľahčenia krovu bez strešnej krytiny.

Pri riešení problémov v priečelí domu boli použité stabilizačné jamy vystužené železobetónom. Výmenu spodných obvodových trámov robili tesári z neďalekého Zbýňova. Zrub bol zdvihnutý o niekoľko centimetrov a trámy boli postupne vymenené po celom obvode do výšky troch až štyroch trávov. V uhloch bola použitá väzba na rybinu podľa pôvodnej konštrukcie. Ostatné trámy boli ošetrené náterom a penetráciou proti drevokazným škodcom, hubám a plesniam. Špáry medzi trámami boli utesnené konopným vláknom a v miestach, ktoré neboli prekryté latami, bol použitý tradičným spôsobom vysušený mach.

Ďalšou úlohou bolo zjednotenie farebného odtieňa starých a nových trávov. Najskôr bol hladký povrch nových trávov upravený drôtenými kefami a dlátom, aby sa vzhľadom priblížili k starým trámom. Trámy boli potom niekoľkonásobne natreté ľanovým olejom zmiešaným so zemitým pigmentom na dosiahnutie správneho

odtieňa. Počas vonkajších náterov bola ochranným náterom nanovo natretá aj šindľová strecha. Záverečnou etapou bolo obnovenie ornamentálnej výzdoby domu vápnom. Boli použité rovnaké vzory, akými bol dom vymaľovaný pred rekonštrukciou. Vzory boli v minulosti obnovované podľa potreby Považským múzeom a kopírovali výzdobu pôvodných obyvateľov domu radenú do pásov, kde výška ornamentov rešpektovala šírku trávov. Z tohto obdobia pochádza aj väčšina fotodokumentácie, ktorá sa k domu č. 42 zachovala. Hoci niektoré fotografie naznačujú použitie väčšieho motívu na priečelí v priestore

okien, ktorý nerešpektuje šírku trávov, a zároveň mierne odlišnú maľbu ľavej a pravej polovice, čo súvisí s majetkovými pomermi – dve gazdiné v prednej izbe a každá si vymaľovala svoju polovicu priečelia. Počas rekonštrukcie v roku 2011 bolo rozhodnuté obnoviť vzory z druhej polovice 20. storočia. Svoju rolu tu zohrávali aj praktické dôvody: staré vápenné vzory totiž vystupujú spod olejového náteru a je možné ich dôsledne prekryť len syntetickým náterom, ktorý by na druhej strane zakryl štruktúru drevených trávov a vytvoril nežiaduci lesk. Exteriérové úpravy zahŕňali aj odvodnenie pozemku. Spolu

Uchytenie vrchných trávov konštrukcie

na protiláhej strane: Dokončenie interiéru zadnej izby

vľavo: Juhovýchodné nárožie zrubu s väzbou na rybinu

vpravo: Juhovýchodné nárožie po rekonštrukcii

s hydroizoláciou základov by drenáž pozemku mala vyriešiť problém s vlhnutím spodných trámov konštrukcie.

Interiérové úpravy sa týkali najmä nových omietok. V dome sú omietnuté iba steny izieb. V pitvore ako aj v horných komorách sú steny pokryté len vápenným náterom. Pri podomietkových sondách pred rekonštrukciou domu sme zistili niekoľko vrstiev omietok a náterov nanášaných v priebehu existencie domu. Prvá vrstva dokladala používanie miestnej žltkastej hlinky, ktorou bol upravený povrch stien. Na ňu nasledovalo niekoľko vrstiev vápenných náterov vo farebnosti od bielej cez niekoľko modrých odtieňov po zelenú a ozdobný valček. Pri čistení konštrukcie od omietok bolo možné sledovať niekoľko spôsobov nanášania hlinenej omietky – pravdepodobne v priebehu času pri jej opravách. Na niektorých miestach bola omietka nanesená na lieskové luby, inde na trstinové rohože a časti boli riešené rabcovým pletivom. Pri rekonštrukcii sa hľadal spôsob, ako sa čo najviac priblí-

žiť tradičným materiálom. Žilinská firma, ktorá sa špecializuje okrem ochranných náterov dreva práve na hlinené omietky a realizovala nakoniec celú rekonštrukciu domu č. 42, použila hlinené omietky nemeckej firmy a ako podklad pod omietku použila trstinové rohože, čo korešpondovalo so situáciou nájdenou pri podomietkových sondách. Kompletne nová elektroinštalácia bola v izbách vedená pod omietkou, čo prispelo v zadnej izbe k vytvoreniu atmosféry z obdobia pred zavedením elektroinštalácie (v Čičmanoch až v roku 1947).

V auguste roku 2011 bol dom opäť sprístupnený verejnosti s vynovenou muzeálnou expozíciou ľudového bývania. Financie na celú rekonštrukciu tvorili súčasť rozpočtu mikroprojektu financovaného 85 % z Európskeho fondu regionálneho rozvoja v rámci Programu cezhraničnej spolupráce Poľsko – Slovenská republika 2007–2013.

*Autorka je historička-etnologička Povážskeho múzea v Žiline
Fotografie A. Kucharčíková, archív PMZA*

Dom č. 42 po výmene spodných trámov

Ján Kalvín a novokrstenci

Veronika
Civinová

Ján Kalvín (Jean Cauvin) a Ženeva – centrum reformovanej cirkvi

Ján Kalvín sa narodil v roku 1509 v Noyone vo Francúzsku. Vyštudoval v Paríži, kde sa venoval štúdiu práv. O teológiu mal iba súkromný záujem a venoval sa jej samostatne. Každopádne sa už za svojich štúdií prikláňal k reformačným myšlienkam. V rámci prenasledovania protestantov bol roku 1534 nútený opustiť Paríž aj Francúzsko, a tak odišiel do Bazileja. Už vo svojich prvých spisoch popisoval ideálnu cirkev ako chudobnú malú cirkev prenasledovaných a jasne kritizoval vtedajšiu mocnú a bohatstvom oplývajúcu cirkev katolícku. V Bazileji potom študoval Lutherove spisy a nechal sa nimi výrazne inšpirovať. Jeho osobný vplyv na históriu Európy (a napokon aj Ameriky) a to, že jeho myšlienky dali vzniknúť novej cirkvi, sa však začal prakticky náhodou.

Keď Kalvín na svojej ceste z Talianska do Štrasburgu prechádzal Ženevou, spoznal ho ženevský kazateľ Viliam Farel, ktorý sa tam pokúšal zaviesť reformačné myšlienky

a celkovo reformovať nielen cirkev, ale spolu s tým aj spoločnosť, morálku a celý spôsob ľudského života. Farel Kalvína nakoniec uprosil, aby zostal v Ženeve a pomáhal mu v jeho snahe. Koncom roku 1536 bol Kalvín ustanovený mestským farárom. Vydal katechizmus (stručný výklad cirkevnej náuky) a vyznanie viery. Tí, čo odmietli prisahať na jeho vyznanie, boli zbavení svojho meštianskeho práva a nasledovne vyhnaní z mesta.

Základnou ideou jeho reforiem v Ženeve bola dokonalá „božia vláda“. Na dozeranie nad správnym a morálnym životom občanov bola dokonca ustanovená špeciálna skupina, ktorá mala v ktorúkoľvek hodinu voľný prístup do všetkých domov. V tejto dobe bolo zvykom nepoužívanie záclon v oknách, aby všetci mohli vidieť, že sa ani doma neodohráva nič, čo je nemravné. Tento prvok „moderného bývania“ má vlastne náboženský pôvod. Vráťme sa však k Ženeve. Tu nastala tzv. „theokracia“, kedy správa bola podriadená podľa viery bohu a prakticky reformovanej cirkvi. Časom, keď tu bola založená teologická fakulta, sa z Ženevy stalo centrum re-

formovanej cirkvi. Ani pri našom stručnom popise kalvinizmu sa nemôžeme vyhnúť „náuke o dvojakej predestinácii“ (predurčenosti). Toto Kalvínovo učenie spočíva na viere, že človek je dopredu predurčený buď ku spásu, alebo k večnému zatrateniu bohom. Človek sám sa tak nemôže zaslúžiť o svoju spásu. Za svojho života však môže nachádzať znamenia toho, či je práve on predurčený ku spásu. Jedným z týchto znamení bola podľa kalvínov príslušnosť ku kalvínskej cirkvi.

Kalvín a Zwingli majú s Lutherom a jeho reformáciou veľa spoločného, ale aj odlišného. Vychádzajú z princípu „sola Scriptura“ (iba Písmo), „sola gratia“ (ospravedlnenie) a „sola fide“ (viera). Vychádzajú z Písma Svätého ako základného prvku „zjavenia božieho slova“ a dokladu budúcej spásy človeka. Z tohto vyplýva dôraz na jeho výklady a preklady, hlavne preto, aby mali všetci ľudia bezprostredný prístup k Biblii. Tým sa aj stratila, či aspoň bola podkopaná viera v to, že by cirkev – konkrétne katolícka – mala nejakú moc byť prostredníkom medzi ľuďmi a božím pôsobením.

Katolícky kostol v Sučanoch

Evanjelický kostol v Sučanoch

Študentské listy 1/2012

Príloha časopisu Listy Slovákov a Čechov, ročník 19

Príspevky žilinského gymnázia v VII.pražskej konferencii stredoškólkov sa zamerali na históriu a migrácie. Víťaznú štúdiu „Jednosmerný lístok“ sme uverejnili v minuloročnej jedinej prílohe Študentských listov. Ďalšie príspevky GVARZI, ktoré získali ocenenia uverejníme v budúcich Študentských listoch.

Na týchto stránkach uverejňujeme prácu Martéy Dolanskej z GVP Praha, ktorej základom je sociologický výskum, zameraný na všetky národnosti a menšiny. Štúdiu získala ocenenie časopisu Listy Slovákov a Čechov, ktorí chcú o sebe vedieť za mimoriadne aktuálnu tému. Originálnym príspevkom je poviedka Ivy Sušickej Padlý anděl, do ktorej sa iste začítate.

Migrace cizinců

z pohledu studentů gymnázia Na Vítězné pláni

Historie gymnázia

Gymnázium Na Vítězné pláni má dlouhou tradici spojenou s cizinci. V květnu roku 1945 přijeli do Prahy vojáci Rudé armády a v souladu s plány vedení SSSR zde začali budovat stabilní tábory, což vedlo k prudkému nárůstu ruských hovořících osob. Spolu s nimi přišly i jejich manželky a děti. V Praze tedy bylo zapotřebí zřídit vhodné školy. Od září 1945 začala v ulici 7. listopadu (dnes 5. května – součást dálnice D1) působit sovětská střední škola. Její osudy od počátku výrazně ovlivnilo velké množství školských reforem, které postupně upravovaly a přeměňovaly tuto instituci až do její dnešní podoby. První změna přišla v roce 1948, kdy všechny exteriitoriální školy přešly do rukou československého státu. To se týkalo i sovětské střední školy, která byla rozdělena na dvě. Na sedmou střední školu s rozšířeným vyučováním v ruském jazyce v ulici 7. listopadu a Ruské gymnázium. Na školy docházeli ruští studenti a učilo tu i několik ruských učitelů.

Další reformy přišly v letech 1952 a 1953, jejich důsledkem bylo sloučení škol. Školní rok 1953/54 se ještě skoro ani nerozběhl a už tu byla nová změna. Tentokrát přišel pokyn z ministerstva školství o tom, že škola musí okamžitě uvolnit budovu, která byla majetkem SSSR pro potřeby nově zřízené sovětské.

Další změny jsou spojeny s novou školskou reformou v roce 1962/63. Jedenáctiletka byla rozdělena na základní devítiletou a střední všeobecně vzdělávací školu. Obě školy zůstaly v jedné budově a udržely si rozšířenou výuku ruštiny. V roce 1963 byla střední všeobecně vzdělávací škola přemístěna do nové budovy v ulici Na Vítězné pláni. Tuto budovu musela sdílet nejprve se ZDŠ, dále se školou zvláštní a nakonec se střední knihovnickou.

V roce 1968 přišla nová reforma a ze SVVŠ se stalo gymnázium s rozšířeným vyučováním moderních jazyků, což byly ruština, angličtina, francouzština, němčina. Jednou z nejvýraznějších osobností byla paní Lydia Rajčincová, která po roce 1989 stála v čele národnostní ukrajinské menšiny. V její práci nyní pokračuje ve stejné budově paní Olga Mandová.

V roce 1970 nastoupil nový ředitel pan Zdeněk Mikyška, který se velmi zasloužil o dnešní podobu gymnázia. Podařilo se mu zvednout výuku moderních jazyků. Už v 80. letech zřídil několik výměnných zájezdů do Anglie, Dánska, Švédska, Francie a SSSR. Knihovnická škola zde ukončila svou činnost až v roce 1988. Tímto rokem začíná nová etapa pro toto prestižní pražské gymnázium. Z archivních záznamů vyplývá, že se na tomto gymnáziu vždy objevovali studenti jiných národností. Jejich počet výrazně zesílil po roce 1989, respektive koncem devadesátých let.

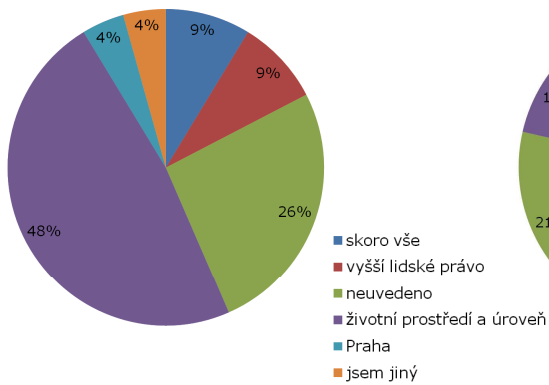
(Zdroj: Almanach, gymnázium Na Vítězné pláni, 1995, PhDr. J. Mervínský)

Dotazníkové šetření

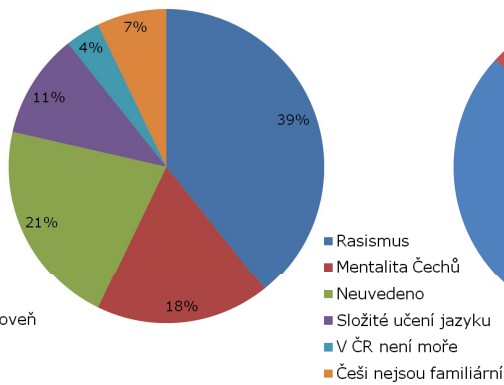
Pro pochopení životní situace studentů-cizinců v ČR bylo provedeno mezi studenty gymnázia dotazníkové šetření, které se zaměřilo na otázky týkající se příchodu studentů/rodičů do ČR a jejich vnímání nových životních podmínek v nové vlasti.

Dotazníkové šetření bylo uskutečněno mezi studenty /cizinci/ gymnázia Na Vítězné pláni v posledním školním roce. Byl vytvořen dotazník obsahující 19 otázek, které byly zpracovány do přehledných grafů. Dotazovaní studenti byli převážně z Vietnamu, dále z Ukrajiny, Ruska a jednotlivě ze Srbska, Číny, Angoly, Alžírsko, Slovenska, Polska a Švýcarska. Většina

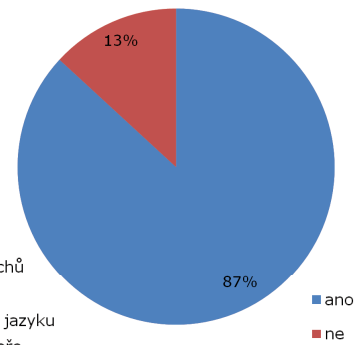
Cizincům vyhovuje

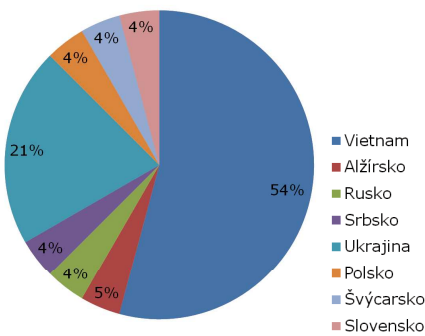
Cizincům vadí

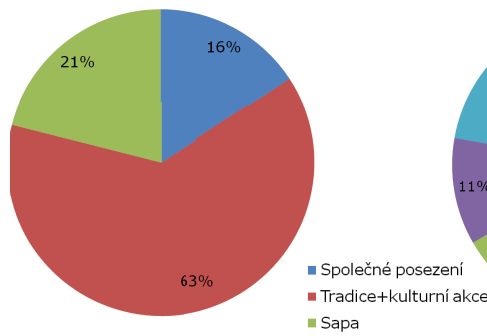
Stýkání s ostatními příchozími ze své země

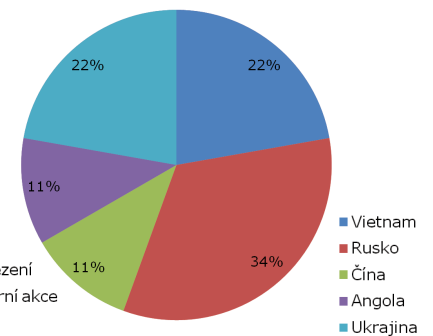
Aktivní komunity

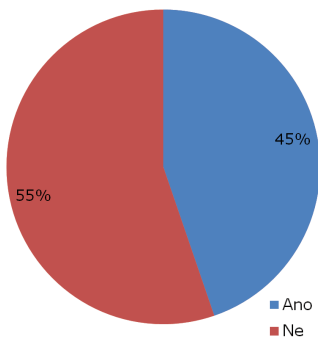
Aktivty

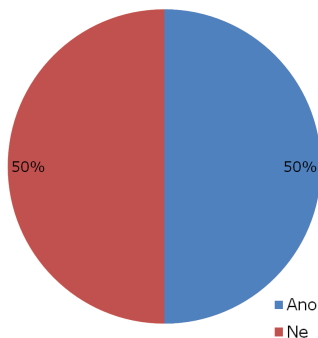
Neaktivní komunity

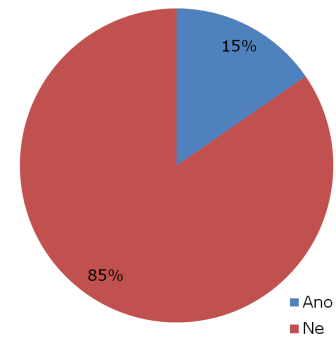
Cizinci kteří cítí předsudky z české strany

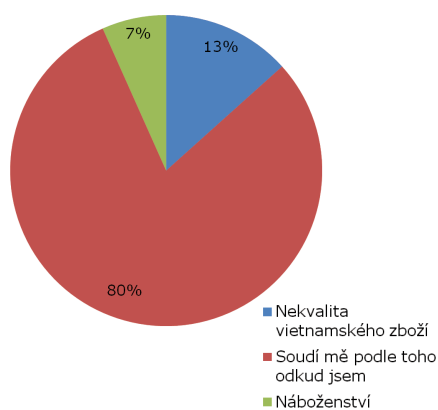
Setkání s diskriminací

Předsudky o Čechích v jiných zemích

předsudky Čechů o cizincích

Padlý anděl

Iva Sušická

Byla to překrásná kavárna. Kousek zářícího nebe v ušmudlaném a šedém dni, vonící kávou a sladkým pečivem. Miloval jsem to místo, protože zde jsem trávil čas s ní. Když měla volné hodiny mezi přednáškami a už by nemělo cenu jet ke mně nebo k ní, nebo když jsme si hráli na spokojený pár z první republiky. Neměli jsme kostýmy, stačila nám fantazie, mou rolí byl pravý gentleman, který se jí dvořil, a ona... ona byla mou dámou. Okouzlení a dvoření jsem nemusel ani tolik hrát. Měla překrásné oříškové oči, dlouhou hřívu medových vlasů a za rudými rty se blýskala řada drobných bílých zoubků, jako šňůra nejbělejších a nejdokonalejších perel. Miloval jsem její krásnou tvář, hebkou slonovinovou pleť, vystouplé lícní kosti. I v tom vytahaném starém svetru, který pomalu ztrácel modrou barvu, vypadala překrásně.

Když jsem ji spatřil ve dveřích, měl jsem pocit, že se zastavil čas a všechny mé starosti zmizely někde v nedohlednu. Pozoroval jsem ji přes okraj šálku s kávou, jak v upnutých modrých jeanách, které jí samozřejmě přivezla nějaká její příbuzná ze západního Německa, a ve vytahaném svetru kráčí ke mně.

„Ahoj, kocourku,“ usmála se a políbila mě. Vždycky chutnala po třešních.

Opětoval jsem její úsměv. Jakmile ji číšník viděl si sednout, přinesl jednu slazenou kávu s mlékem.

„Jsi tak pozorný.“

Za její úsměv bych udělal cokoliv. „O čem jsi se mnou chtěl mluvit? V telefonu jsi mi připadal nějaký smutný...“

A bylo to zpět. Všechny starosti se stočily k dopisu, který ležel zmačkaný v mé kapse.

„Dostal jsem povolávací rozkaz,“ přiznal jsem. V jejích očích jsem zaznamenal něco jako záblesk... Podezření? Zvědavosti? Předvídání?

„A?“ popohnala moje myšlenky, zatímco jsem mlčel, a zakousla se do ořechového rohlíčku.

Byla to krásná kavárna. Voněla kávou a sladkým pečivem, měkké světlo z lampiček se plazilo po stěnách obložených tmavým dřevem a zrcadly, po nábytku z ebenu se zeleným polstrováním. Bylo tam teplo a útulno. Dokud...

„Povolali mě do Košic...“

V tu chvíli se ochladilo. Její pohled ztvrdl a úsměv ztuhl na tváři.

„... ale jen na dva roky, což znamená, že...“

„Počkej, počkej,“ zarazila mě. „Jen na dva roky?“

Nikdy jsme se nehádali, vždycky jsem ji znal jen jako svého anděla, usměvavého a šťastného, krásného a dokonalého. Ted' mi tón jejího hlasu zněl cize.

„No, to přeci není tolik...“

Mlčela a hleděla do svého šálku, ale já věděl, že ji nezaujalo nic na hladině, že hledí do prázdna a před očima jí běhají všechny možnosti, situace a scénáře, jak by náš vztah mohl pokračovat.

„Když se dva mají opravdu rádi, tak na sebe přeci počkají, ne?“ pronesl jsem naivní myšlenku s nadějí v hlase, že pochopí, jak moc ji miluji, i když mi to připadalo jako fráze z červené knihovny. Pohrdavé odfrknutí mě ale přerušilo.

„To po mně chceš, abych na tebe čekala dva roky, zatímco ty budeš někde na východním Slovensku?“

„Vždyť je to jen sedm set kilometrů a budu ti pravidelně psát...“

„Zbláznil ses? Já nepotřebuju mít za přítele kus papíru! Dopis mě neobejme, dopis mě nepotěší, neutěší, nezahřeje!“

Nekřičela, ale její hlas zazněl v kavárně jako zvon. Jako umíráček do podvečerního ticha. A tím, co řekla, něčemu skutečně ublížila. V místnosti byla jen hrstka lidí, přesto se všichni udiveně podívali naším směrem. Měl jsem pocit, že museli tu poraněnou bytost slyšet dopadnout na dřevěnou podlahu.

„Myslel jsem, že to pochopíš...“

„Já to chápu... Ale podívej se na mě. Jsem mladá, jsem krásná, studuju, mám před sebou úžasnou budoucnost... Nežlob se, ale nebudu tady čekat na někoho, jako jsi ty, kontrolovat kvůli tomu každý den schránku a své pocity svěřovat papíru.“

Sedím jako opařený. Tohle musí být zlý sen, ze kterého se každou chvíli probudím. Můj překrásný strážný anděl se mi mění před očima v krutého a bezcitného démona.

Žalostné stvoření na zemi, které jsem viděl jen já a které představovalo všechno, co mezi námi bylo, sebou škubalo v agónii posledního boje. Přeci to nemůžu nechat zemřít! Sebral jsem poslední síly:

„Ale já tě...“

„Ne!“ ukázala na mě vztyčeným prstem. Krásným, štíhlým a pěstěným, přesto hrozivým. Jako bych byl malé dítě, které chce udělat nějakou neplechu.

„Ani to nezkoušej,“ zasyčela skrz zuby, které už nebyly perličkami, ale dýkami ve zmijí čelisti.

Její reálná tvář, postupně vyplouvající zpoza kouzelného škraloupu, který jsem celou tu dobu měl na očích, mi přišla strašlivá. Nechtěl jsem tomu uvěřit. Ona nebyla andělem. To moje iluze si vytvořila anděla, krásného, laskavého a milosrdného. Iluze, která zakrývala zruďnou realitu. Iluze byla to, co jsem miloval. Ale teď zemřela. Bestie, ve kterou se má milá proměnila, utrhla křídla mému andělkovi a pohodila jej přede mě. Potrhaného a zneuctěného, bojujícího v bolestech až do poslední chvíle.

Se zlým úšklebkem na tváři, stejně jako se vlk se vzteklinou šklebí z tmavého houští, mordou plnou tesáků, kolem kterých se valí sliny a horký smrdutý dech, se zvedla a odešla.

Šedivý den za okny nabyl novým odstínem šedi, chladným a nepřívětivým, který pronikal skrz zdi a zakusoval se do mě. Světlo z lamp potměnělo a káva mi v ústech zhořkla. Položil jsem na stůl peníze a odešel...

Uběhly dva dny. Sbalený a připravený k odjezdu jsem se ještě naposledy rozhodl vrátit. Posadil jsem se na svou oblíbenou židli a vyndal z kapsy obálku. Vojenský útvar Košice. Hm... Třeba v Košicích budou jiné, lepší... Ne takové, které člověku vyrvou srdce, podupou ho a vrazí zpátky do hrudi, aby pak tolik bolelo. Už mě tady nic nedrží. Zapomenout, spálit mosty a začít znovu, od nuly. V Košicích...

Světlo v lampách opět dostalo příjemný mazlivý a hřejivý nádech, který zahlal deštivé počasí zpět za sklo. Kavárna mi bude chybět, ale vzpomínky na onen deštivý den, ty tu nechám rád. Zahleděl jsem se na to, co zbylo na podlaze z mé překrásné představy, na zkrvavené peří, na černající maso a bílé kosti, trčící ke stropu. V mysli mi proběhly poslední vzpomínky na ni.

A pak jsem ji pohřbil. Ve svatostánku ze skla a ze stěn vykládaných dřevem, pod ebenový, zeleně polstrovaný nábytek, pod šálky s vonící kávou a pod vůni sladkého pečiva. Pohřbil jsem svého Padlého anděla.

Autorce je 18 let a studuje na Podještědském gymnáziu v Liberci

Súčasný evanjelický kostol v Krasliciach

Pôvodne luteránsky kostol v Krasliciach, teraz katolícky kostol

Interiér v minulosti luteránskeho kostola v Krasliciach

Baptistické (novokrstenecké) a helvétske (kalvínske) počiatky na území dnešného Slovenska

Už od roku 1526 je preukázané, že sa na území dnešného Slovenska nachádzali novokrsteneci. Zmienky máme napríklad z Bratislavy, Banskej Bystrice a Spiša. Novokrsteneci sa v týchto oblastiach prejavovali ako mierumilovný a pokojný smer, zavrhujúci vojnu a akékoľvek násilie. Okrem toho v rámci svojej skupiny vyznávali spoločné vlastníctvo a absolútnu rovnosť medzi sebou. Na západnom Slovensku ich nazývali „habáni“. Aj na Morave nájdeme prvé zmienky o habánoch v roku 1526. Odborná literatúra uvádza že išlo o presídlencov z Rakúska, Švajčiarska, Nemecka a Talianska. Pre šľachtu neboli nebezpeční, vnímala ich ako cudzie, chudobné etnikum, ktoré žilo veľkorodinným spôsobom života, podobne ako žili poddaní na Slovensku. Habáni boli väčšinou remeselníci. Habánske obce vznikli na holičsko-šaštínskom panstve, neskôr po Bielej hore aj v ďalších asi tridsiatich obciach.

Tridentský koncil, ktorý sa konal od roku 1545 až do roku 1563, a na ktorom mal byť vyriešený vzťah medzi „protestantmi“ a katolíckou cirkvou, skončil definitívnou rozlukou oboch vierovyznaní. Po tomto koncile nastalo vo Ferdinandovom Uhorsku prenasledovanie všetkých protestantských veriacich. Dlhé roky boli protestanti, nech už sa klonili k akému-

koľvek smeru, viacej alebo menej prenasledovaní a trvalo ešte veľa času, kým sa dopracovali k náboženskej slobode. Podoba a história kalvínskeho smeru v Uhorsku bola tiež zložitá. Kalvín a jeho nasledovníci sa najskôr spojili s myšlienkovo blízkymi „zwingliánmi“. Až po smrti Luthera, ktorý Kalvína a jeho stúpencov odmietal, otvorila sa v Uhorsku cesta pre spojenie luteránov a kalvínov. Zo začiatku išlo skôr o praktické prepojenie v rámci pôsobení jednotlivcov, ktoré sa postupom času pretváralo v postupnú povedzme „kalvinizáciu“ niektorých luteránskych zborov. Premena sa však rozhodne nediala bez problémov. Nakoniec malo toto zblížovanie opačný účinok.

Definitívne oddelenie luteránov a kalvínov nastalo na synode roku 1567, kedy bola v Uhorsku vytvorená cirkevná organizácia s helvétskym (kalvínskym) vierovyznaním. Calvinizmus bol však aj naďalej v Uhorsku prenasledovaný, dokonca natoľko, že sa stalo životu nebezpečným byť za kalvinistu označený.

Po prvý raz bola v Uhorsku sloboda vyznania, a to pre obidve vyznania (helvétske/kalvínske, tak aj pre augsburské/luteránske) ustanovená tzv. Viedenským mierom roku 1606. Za tento úspech protestanti vďačia sedmohradskému kniežaťu Štefanovi Bočkajovi a jeho vzbure proti habsburgovcom. Tento mier však nemal dlhé trvanie, i keď na území dnešného Slovenska boli podmienky pre život protestantov určite priaznivejšie, ako tomu bolo v Čechách. Po bitke na Bielej hore (r. 1620) a nasledujúcej rekatolizácii Čiech a Moravy prúdilo na Slo-

vensko veľké množstvo protestantských exulantov. Tým sa rozšírili rady novokrstenecov, kalvínov a luteránov, ale vznikli aj zbory Jednoty bratskej (v Čechách Jednota bratrská vznikla v období husitských vojen, obnovená bola na počiatku 18. storočia a znova po tolerančnom patente Jozefa II, keď zapustila pevné korene), ktoré sa prikláňali k helvétskemu vyznaniu, aby ho celkom prevzali).

Rekatolizácia však neminula ani Uhorsko. Leopold I. za svojej vlády podpísal dekrét, ktorým sa zaviazal udržiavať náboženský mier a nevystupovať proti evanjelikom. Realita vyzerala inak. V dobe tureckého ohrozenia, kedy Turci dobývali ďalšie a ďalšie územia, vzniklo povstanie nespokojných protestantov, ktorí sa dožadovali svojich práv. Toto povstanie bolo potlačené s nasadením vojska. Prenasledovanie potom pokračovalo vo väčšej či menšej miere až do roku 1871, kedy bol za vlády Jozefa II. vydaný tzv. Tolerančný patent. Jeho vyhlásením sa potom skončilo prenasledovanie protestantov týmito slovami: „*My Jozef II. (...) presvedčení, že každé násilie proti svedomiu iba škodí, kdežto i pre štát, i pre náboženstvo najviacej osohu vyplýva zo znášateľnosti, pestovanej kresťanskou láskou, rozhodli sme sa túto znášateľnosť upevniť určitými zákonmi vo všetkých našich dedičných zemiach.*“ (Viď s. 259, *Dejiny kresťanstva a reformácie na Slovensku*. Daniel Veselý)

*Autorka je religionistka
Fotografie Iko Keson
Pokračovanie v budúcom čísle*

Železnice na starých pohľadniciach

Peter Šimko

Na prelome 19. a 20. storočia, spoločne s rozvojom fotografie, sa začala zlatá éra pohľadníc. Pohľadnica bola okrem odkazu pre adresáta aj nositeľkou fotografie, ktorá sa pre dnešného človeka stala významným zdrojom poznania tej doby. Okrem námestí, typických uličiek či krajínok sa na pohľadnice dostali i železnice – stanice, mosty, tunely, rušne.

Nie je dôvod čudovať sa tomu. Veď práve železnica bola inovatívnym prvkom toho obdobia. Železnice symbolizovali pokrok a priniesli hospodársky rozmach dovtedy zaostalých regiónov. Sedemdesiate a osemdesiate roky 19. storočia boli obdobím výstavby hlavných železničných ťahov a od osemdesiatych rokov sa stavali miestne železnice spájajúce hlavné trate s ďalšími mestami a mestečkami Slovenska. Na rozdiel od súčasnosti existovalo v tom čase okrem štátnych i mnoho súkromných železničných podnikov. Železnica zasiahla dovtedy neporušenú krajinu a v mestách, mestečkách i dedinách pribudli železničné stavby so svojbytnou architektúrou, ktoré sa stali novými miestnymi centrami.

Rozvoj pohľadníc bol najmä na začiatku 20. storočia mimoriadny. Fotografi vyhotovovali zábery nielen vo väčších

mestách, ale i v malých obciach učopených v okrajových kútoch Slovenska. Sústreďovali sa nielen na stavby, ale aj na ľudí pri práci či stroje. Fotografie boli vydávané na lícnej strane pohľadníc v niekoľko sto- až tisíc kusových nákladoch. Pri študovaní pohľadníc so železničnou tematikou sa nám potvrdí, že na železnici bolo všetko normované. Ak vedľa seba položíme pohľadnice železničných staníc na jednej trati, zistíme, že železničné budovy sa na seba mimoriadne podobajú. Boli totiž stavané podľa jednotných typových projektov. Pri architektúre budov hovoríme o jednotnom železničnom štýle, ktorý mal niekoľko odtieňov.

Architektúra sa najviac prejavila na prijímacích budovách železničných staníc. Napríklad pre Slovensko najtypickejší je štýl Uhorských kráľovských štátnych železníc (Magyar államvasútak,

MÁV) z roku 1870. Budovy tvaru kvádra so sedlovou strechou boli zdobené kruhovými otvormi v podkroví či neomietnutými vystupujúcimi tehlovými lemovaniami okenných a dverových otvorov. Budovy sa stavali vo viacerých dĺžkach, podľa ktorých sa členili do tried. Jednotlivé triedy boli pridelené staniciam podľa veľkosti obce a predpokladanej intenzity dopravy. Na prízemí boli čakárne a služobné miestnosti, na poschodí byty železničného personálu. Typická bola i drevená veranda postavená na strane budovy od koľajiska.

V roku 1880 sa rozvinul nový odtieň železničného štýlu, ktorý priniesla súkromná spoločnosť StEG (Rakúsko-Uhorská spoločnosť štátnej železnice, k.-k. priv. Staatseisenbahngesellschaft). Známý napríklad na trati Trenčín – Žilina – zriaďovacia stanica. Budovy mali stredový trakt kolmý na os koľají, ktorý vystupoval do popredia

Prijímacia budova III. triedy železničnej stanice v Spišských Vlachoch na Košicko-bohumínskej železnici. Jej stavebný štýl vychádza zo štýlu MÁV (1870).

Železničná stanica Šaby v štýle StEG (1880).

Prijímacia budova II. triedy v Žiari nad Hronom na miestnej železnici Hronská Dúbrava - Levice.

Personál Hlavných dielni Košicko-bohumínskej železnice vo Vrútkach pri práci

v podobe rizalitu a prípadne i bočné trakty kolmé na stredový trakt. Typické pre ne bolo bohatšie zdobenie (tehlové preklady) a kruhové otvory v podkroví boli nahradené menšími oknami.

Do tretice: na väčšine lokálnych tratí nájdeme štýl MÁV pre miestne trate z roku 1880, pre svoju ozdobnosť dodnes pôsobiaci na zachovaných objektoch veľmi romanticky.

Tesne vedľa prijímačej budovy železničnej stanice vo väčších staniciach spravidla stála samostatná budova staničnej reštaurácie, vodáreň – typická vežovitá stavba a skladisko kusového tovaru. Oproti na druhej strane koľajiska boli prevádzkové budovy (výhrevne, dielne). Železničné stanice boli väčšinou oplotené a popri koľajisku boli často vysadené stromové aleje alebo parčíky. Menšie, vidiecke stanice boli jednoposchodové alebo prízemné objekty, ktoré boli zároveň obytnými budovami železničiarov s rodinou. Okrem staníc sa stavali i traťové strážne domy (hradlá, hlásky, závorovne), ba dokonca i celé obytné kolónie typické pre veľké železničné uzly (Žilina, Vrútky, Leopoldov, Zvolen a i.). Železničiarom totiž záležalo na

tom, aby ich zamestnanci mali zabezpečené ubytovanie a zároveň boli ľahko dostupní pri nástupe do služby.

Okrem železničných budov nájdeme na pohľadniciach i širšie trate, mosty, tunely, pracieňové či rušne, vozne alebo staničný, rušňový a dielenský personál. Dokonca v jednom prípade sa nám podarilo nájsť i sériu pohľadníc zachytávajúcu vlakovú nehodu.

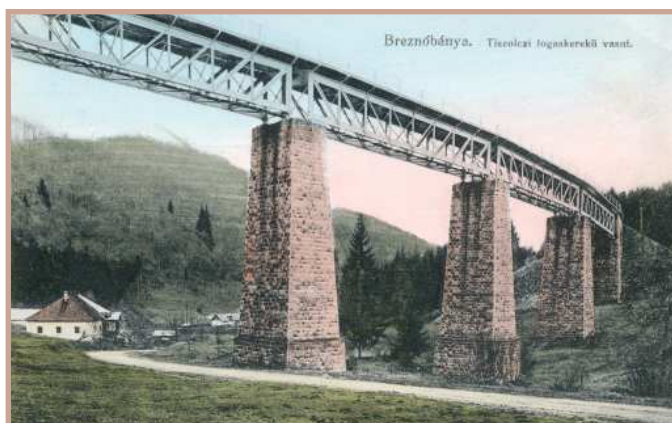
Mosty sa na tratiach Slovenska stavali najskôr z dreva, kameňa, tehál a železa. Medzi tehlové mosty patril napríklad Červený most v Bratislave, postavený z tehál červenej farby v roku 1848. Premosťoval hlboké údolie potoka Vydrica vo výške 17 m deviatimi klenbami. Jeho dĺžka bola 215 metrov. Na Košicko-bohumínskej železnici, ktorá 8-krát prekráčovala Hornád, 2x Váh a 2x Kysucy, boli na začiatku postavené mosty s mrežovými nosníkmi. Mreže boli zložené z pomerne husto vedľa seba uložených železných prútov, ktoré vytvárali sieť krížov. Tento typ mostov postupne nahradzali mosty s priehradovými nosníkmi. Nosníky tvorili kríže výšky nosníka z oboch strán oddelené tuhým zvislým stĺpom. V Trenčíne na Považskej želez-

nici premostoval Váh oceľový štvorpoľový most s hornými pásmi v tvare polepisy s celkovou dĺžkou takmer 250 m. Zaujímavé viadukty boli postavené aj na trati Podbrezová–Tisovec. Volali sa Čertov viadukt a Viadukt pod Dielom. Druhý uvedený ležal vo výške 31 m a v stúpaní 48 ‰. Dĺžku mal vyše 125 m.

Pomerne rozsiahlu zbierku pohľadníc so železničnou tematikou sa podarilo nazbierať pracovníkom sekcie histórie dopravy Považského múzea v Žiline. Koncom minulého roka vyšli pohľadnice knižne v publikácii *Železnice na starých pohľadniciach*. Tento ojedinelý počín je výsledkom spolupráce múzea a vydavateľstva Dajama v Bratislave. Dovoľte preto touto cestou ponúknuť vám prechádzku po slovenských železničných tratiach v období začiatku 20. storočia prostredníctvom 152 pohľadníc, ktoré nájdete v uvedenej publikácii.

*Autor je historik dopravy
Ilustrácie Považské múzeum v Žiline*

Veľký viadukt na trati Podbrezová-Tisovec

*Obálka publikácie
Železnice
na starých
pohľadniciach
s pohľadnicou
stanice Žilina na
titulke*

Nad'a

Rappensbergerová-

Jankovičová

Dáma slovenskej grafiky

Nad'a Rappensbergerová-Jankovičová sa narodila v roku 1936 v Kokave nad Rimavicou. Vysokú školu výtvarných umení absolvovala v Bratislave na oddelení profesora Vincenta Hložníka. Svoje hodnotné grafické dielo predstavila doma i v zahraničí na stovkách výstav. Ilustrovala viac ako stovku kníh, vytvorila množstvo kresieb a ex librisov. V roku 2006 jej vyšla reprezentačná knižná publikácia, ktorá dôkladne mapuje jej doterajšiu tvorbu. Je držiteľkou viacerých cien a uznání. Tiež je Nositeľkou Identifikačného kódu Slovenska.

Pod menom Nad'a Rappensbergerová - Jankovičová beží fantastický životný a tvorivý príbeh jedinečnej osobnosti a jej originálneho umeleckého diela, ktoré nemá v dejinách slovenského výtvarného umenia obdobu. Dokázala ním zaujať a značne ovplyvniť domácu i zahraničnú umeleckú scénu. Sú v ňom príbehy života, ktorý zostavuje ľudskú hru osudov a náhod.

Nad'a začala svoju úžasnú tvorivú cestu začiatkom šesťdesiatych rokov minulého storočia. Ako absolventka ateliéru svetovo uznávaného umelca,

profesora Vincenta Hložníka dostala to najlepšie školenie pre svoj talent. Áno, Nad'a bola od začiatku jej tvorivého života umelecký fenomén. Kreatívna osobnosť, ktorá vstupovala do viacerých umeleckých oblastí. Ilustrovala, kreslila, vydala vlastnú knihu a mnoho ďalších prekvapení. Otvárala dvere mladým talentom. Bola mimoriadne aktívna v organizácii spolkového života. Vnímavá, empatická a veľký priateľ.

Jej výtvarná cesta sa v začiatkoch priamo viaže s nastupujúcou dobou s ľudskou tvárou a formovaním veľmi

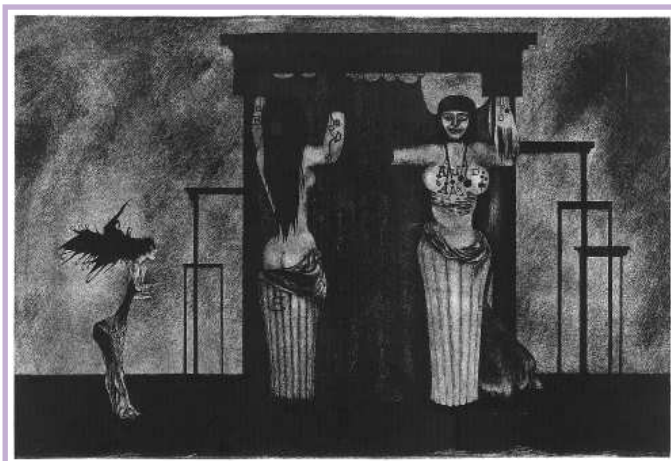
silnej grafickej generácie, ktorá mimoriadne osobito a dobovo rozvíjala expresívne výdobytky svetového umenia.

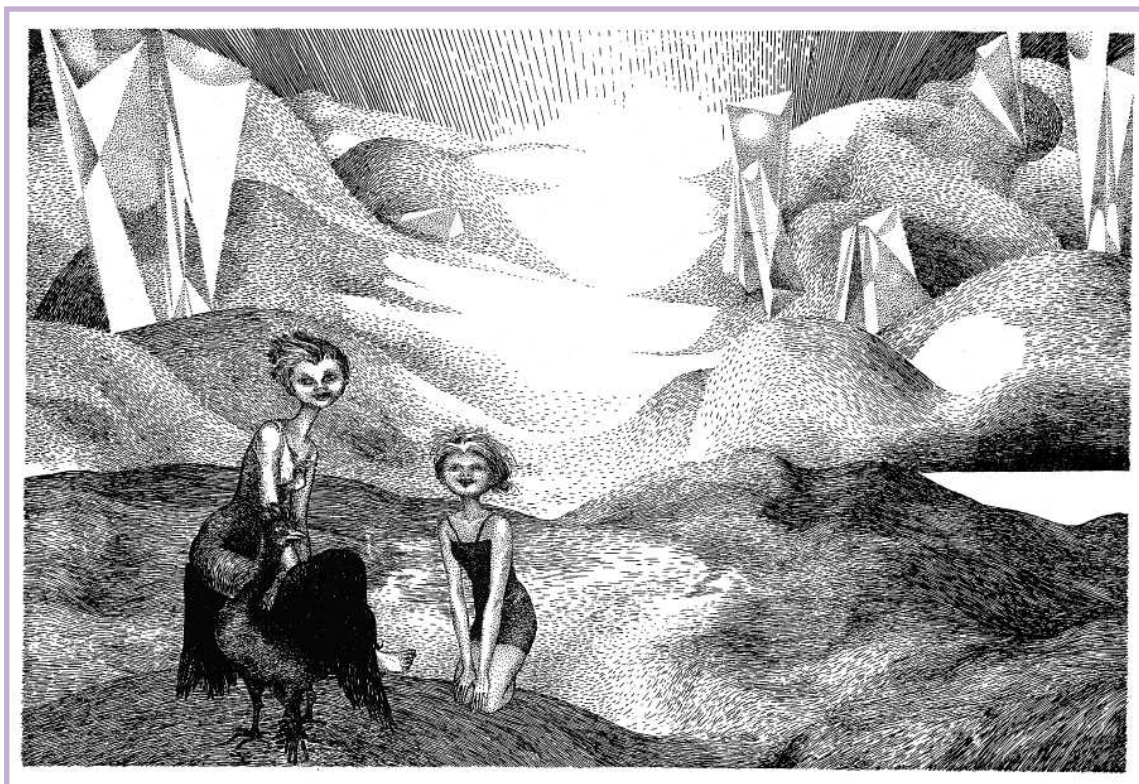
Osobnosti charakterizujeme aj tým, že dokázali prekročiť okruh svojej domoviny a vytvárali dielo tak emocionálne a osobité, že zaujalo aj umelcov v zahraničí. Prvé grafické práce umelkyne patrili medzi to najlepšie, čo na Slovensku v šesťdesiatych rokoch vznikalo. Veľmi rýchlo si sformovala vlastný, iba pre ňu charakteristický rukopis, istá linka, ľahký kresebný prejav a osobitá, obsah zvýrazňujúca deformácia postáv či okolia. Jej tvorba je doposiaľ hrou. Keď jej to vyhovuje použije perspektívu, inokedy v jednej plánovej kompozí-

Garden party

Hazardní hráči

Ráno o štvrt na päť

cii umiestňuje postavy, detail. Formuje dominantný záujem o dovedy nevšimávané témy. Boli to chudáci z periferie spoločnosti, ľahké ženy, skupiny ľudí nikoho. Tí, ktorých si vtedy nik nevšimá, lebo oficiálne nejestvovali. Práve oni sa stali jednou z hlavných tém autorkinho diela. Tieto námety mali v jej tvorbe veľký význam. Zdôrazňovala to výrazovou istotou. I preto, že týchto ľudí videla v ich ľudskej veľkoleposti. Neupierala im práva človeka, ako každá spoločnosť, ale hľadala v nich hodnoty, ktoré pre väčšinu nemali. Je úžasné, že ich aj našla. Boli to úžasné cykly *Panychídy*, I.–VI., 1962, *Malé kabarety*, 1963, *Hazardní hráči*, I.–VIII., 1966. Grafiky, ktoré vplávali do západnej Európy po úspešných prezentáciách vo východnej, ako malý zázrak. Expresívny surrealizmus. Snivosť, túžba za sinkom a slobodou bytia. Obyčajné, ale tak ťažko dosiahnuteľné túžby ľudstva. A prečo? Preto, že ich koriguje ľudstvo. Celá naša grafická škola bola pre vtedajšiu Európu, masírovanú dokonalosťou Disneyoviek a bábik Barbie ničím novým. Možno napísať, že najväčší vplyv mala práve naša voľná grafika a knižná ilustrácia. Tu tvorili osobnosti tak jedinečné, že od nich čerpala podnety a inšpiráciu veľká časť vtedajšieho umenia západného sveta. A opodstatnene. Autorkine grafické cykly z týchto rokov zostávajú aj

po desaťročiach neprekonateľné. Niektoré ich detaily, ako napríklad krásne a veľavravné mačacie oči ženských postáv, charakterizujú nielen jej vtedajšiu tvorbu, ale aj dobu (cyklus *Magdalény*, I.–III., 1965, voľné grafické listy *Únik v km²*, 1966, *Show v čiernom*, 1966 a ďalšie).

Naďa medzitým ilustrovala. I. G. Catulus: *Nenávidím a milujem*, 1962, M. Šolochov: *Osud človeka*, 1963, L. N. Tolstoj: *Kozáci*, 1964, *Vzkriesenie*, 1965, I. Andrič: *Trávnická kronika*, 1965, A. de Saint Exupéry: *Pošta na juh*, 1966, M. Šimečka: *Kríza utopizmu*, 1967 a desiatky ďalších. Aj tu pretavila svoj talent do úspechu a obľúbenosti.

Začiatkom sedemdesiatych rokov pokračovala vo formovaní vlastného rukopisu. Optimizmus dominuje v jej všetkých grafických témach. Dynamika je ďalším charakteristickým slovom pre jej tvorbu. A príroda.

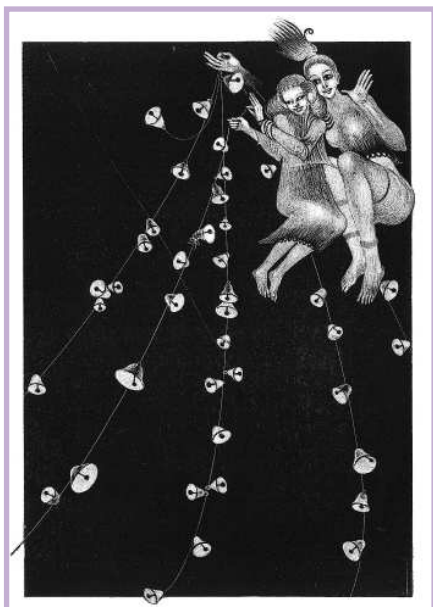
Tu rozvíja svoju celoživotnú cestu za čo najkompletnejším vyjadrením seba. Svojho šťastia v sériách či cykloch jednotlivých príbehov. Iba tak má pocit, že naplnila to, čo chce ľuďom tvorivo vydať. Dokáže vnieť do svojej tvorby nehybné čaro, ktoré prekračuje cez všetky spoločenské systémy, a hovorí k ľuďom. Naďa vytvorila rozsiahle

umelecké dielo, ktoré zahŕňa stovky voľných grafických listov, grafických cyklov, ex librisov, knižných ilustrácií a kresieb.

V sedemdesiatych a osemdesiatych rokoch sú to diela i cykly s témou okolitej krajiny a vnútra miest (*Záhrada* I.–V., 1975, *Zem*, I.–IV., 1979, *Po daždi*, I.–IV., 1980, *Rozprávanie o krajine*, I.–IV., 1980–1983, ročných období a portréty *Katarína a klobúk*, 1988, *Mahuliena*, 1988, *Krajčírka*, 1987). Dominuje v nich rozprávačské majstrovstvo. Sú to príbehy o starom dome (*Starý dom*, I.–V., 1987), o lesných cestičkách a točitých schodoch. Tvorí množstvá samostatných grafických listov. Obrázkov rôznych rozmerov, diela, ktoré ľudia potrebujú. Spätná väzba bola pre autorku vždy dominantná. A návraty do detstva. Príroda Gemera a Štiavnických vrchov. Tu našla základy pre všetko súčasné a potrebné.

V tomto období ilustruje aj svetového J. R. Tolkiena: *Hobbit*, 1973. A jedno z najkrajších diel svetovej spisby, P. Ovidius: *Umenie milovať*, 1975. Kresby v tejto knihe sú jedným z vrcholov autorkinej tvorby. Jemné, suverénne, subtilné, čisté. Umelecké majstrovstvo.

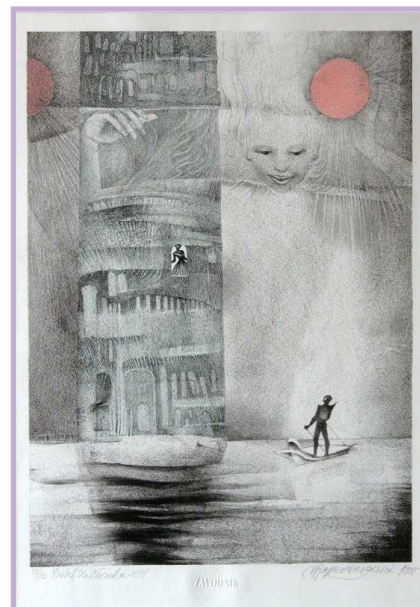
Deväťdesiate roky XX. storočia. Autorka kreslí príbehy, o ktorých v detstve fantazirujeme, a neskôr v živote ich

Zvonkohra

Príbeh zo zámku II.

Príbeh zo zámku XIV.

spoznáваме. O tajomných zámkoch a vzrušujúcom živote letných nocí, dobrodružných príbehoch z podhradí, ale aj eroticky zmyselnom horúcom lete. Celým Nadiným dielom sa vinie nikdy nekončiace detstvo, nekonečná mladosť. Cez ňu vidí dnešný, ale aj budúci svet. Ulice a domy. Vodu, magmu, fluidum večera, noci aj polnoci, krásnu Juditu, spln, les, december.

V tomto období vytvára rozsiahle, stále sa tvorivo rozširujúce cykly. Inšpirované životom a poznaním predstavujú romantiku sveta. Gotická architektúra, renesančná veža, gondoliér a sen o lietaní ľudí a anjelov. Prameň živej vody, desiatky ľudských postáv a živočíšnej ríše, mačky a vtáci. Túžba letieť, ária lásky, personifikované slnko šťastia, veľa slnc. *Príbehy zo zámku* začali vznikať v roku 1989 a doposiaľ v nich autorka vytvorila XIX. grafických listov. Podobne je to aj s cyklom *O letnej noci I.–XV.*, ktorého prvý list vytvorila v roku 1990.

Tvorbu Nade Rappensbergerovej poznám desiatky rokov. Obdivujem ju. Pre jej tvorivý elán a talent, pre rozprávkovo – romantickú rozprávačskú dušu. Je jedným z mála žijúcich romantikov.

V technike škrabanej litografie začala autorka pred niekoľkými rokmi novú tvorivú cestu. Cyklus *Príbehy nočné* má od roku 2002 už XXIV. pokračovaní. Autorka v ňom prezentuje stálu tvorivú invenciu. Muž a žena sa ľúbia, dotýkajú, usmievajú a lietajú. Sú to listy zrelosti, sily a peknoty. Patria k tým najhodnotnejším, ktoré v atelié-

ri autorky vznikli. Vlasy krásnych žien sú rozvetveným stromom, víchricou, pokojne tečúcou riekou, erekciou. Sú späťe stužkami i voľne vanúce. Všetko v týchto grafických listoch zmyselne dýcha krásou ženského tela, nahým prsníkom, vzrušením z očí, láskou a šťastím. Svoju tvorivú cestu autorka v tomto cykle dovedla k ďalšiemu vrcholu.

Nada Rappensbergerová je nesporne dámou slovenskej grafiky. Jej originálnym technologickým prostriedkom je litografia. Čiernobiela či farebná kresba na špeciálne upravenom kameni a tvorená tlačou z plochy.

V čom je dielo Nade Rappensbergerovej také originálne, osobité, jedinečné, že desaťročia fascinuje divákov? Že aj dnes, keď umeniu predsedá napätie a zlo, vo vode bez vetra, ani dnes sa nezrieka svojich východísk. Keď experimentuje, tak práve s nimi.

Nada je majsterkou technických tvorivých princípov. Vždy mala pri kreslení pevnú ruku. Pevnú, ale zároveň uvoľnenú. Práve ľahkosť jej kresebného prejavu, na ktorom je založená podstata jej tvorby, vytvára veľký príbeh príbehov. Do figurálnych záberov vkladá vlastné posolstvá. Minimalistické prvky aby vyznela podstata, strom, dom, zvieratá prítulné a blízke. Mačky. Tak dostávajú všetky živé tvory predĺžené krásne mačacie oči. A sú naozaj krásne.

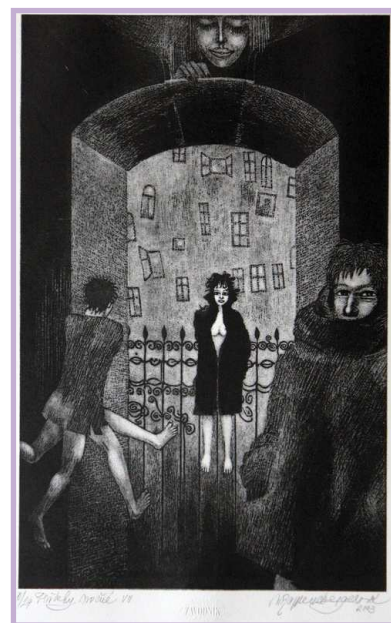
Príbehy autorkiných diel sú romantizujúce. Sú súčasné. Sú surrealistické a záhadné. Je v nich veľkoleposť (*Príbehy zo zámku*) a náznak. Je v nich tajomnosť (*Príbehy nočné*) a svetlo.

Kompozične pracuje ucelene a vyvážene. Jedným z podstatných znakov jej umenia je harmónia. Harmónia je totiž túžba. Nikdy nedosiahnuteľná, ale spoznať ju čo len na chvíľu, uvidieť jej bezprostrednú náplň, sa oplatí.

Nadine témy sú ako život. O prírode, živote, stromoch a ľuďoch. O agresii i agónii moci. Sú o Benátkach s gondolami, spievajúcich milencoch, o ráne, a skrývačkách. Postavy očia nádherné mačacie oči a komunikujú s divákom. Postavy sú o všetkom. A kto na svete má krajšie oči ako žena?

Autor je teoretik a historik umenia
Fotografie archív autorky

Príbehy nočné VII.

Miro Švolík

Zuzana Štancelová

Miro Švolík je umělecký fotograf, který s radostí využívá všech výhod svobodného povolání. Když jsem se s ním setkala, přišel klidný, usměvavý člověk, který se zřejmě umí dobře bavit svojí prací.

Odkud ze Slovenska pocházíš?

Narodil som sa v Kozárovciach. Ale potom sme sa viackrát s rodinou sťahovali z miesta na miesto, lebo rodičia boli učiteľia. Z Kozároviec do Kovariet, potom do Klátovej Novej Vsi, kde bol môj otec riaditeľ na základnej škole. Potom sme sa vrátili do Kozároviec. Tam bol zrazu voľný rodinný dom po otcovom bratovi. Ako malé dieťa som žil vo viacerých dedinách. Pohyboval som sa stále vonku, v lesoch a parkoch až do svojich pätnástich rokov. Nevieť si predstaviť lepšie detstvo.

Jak jsi jako malý chlapec přišel na nápad stát se fotografem? Bylo to podporou rodiny, kulturním zázemím, nebo sehrál roli nějaký osudový moment?

Tri roky pred strednou školou som chodil na ľudovú školu umenia do Novej Bane. Raz do týždňa sme tam kreslili a pani učiteľka mi povedala, že sa mám prihlásiť na Strednú školu umeleckého priemyslu SUPŠ do Bratislavy. Tam ma aj zobrali. Vtedy bol taký systém, že sme sa nehlásili na konkrétny odbor. Prvého septembra tam bolo prichystaných osem odborov a nám povedali, že si máme v priebehu hodiny niektorý z nich vybrať. Tak som sa rozhodol pre grafiku, ale nebol som sám. Ešte šesťdesiat iných žiakov sa tam prihlásilo. Pretože nebolo možné, aby šesťdesiat žiakov študovalo na odbore pre desiatich, začali robiť nábor. Lákali nás a prehovárali

mi štúdiu na odbor fotografia. Hovorili, že budeme okrem vyučovania v budove školy aj chodiť fotografovať von. Zlomové rozhodnutie, že sa budem venovať „fotografii“ prišlo až vtedy – a to bolo naozaj po prvýkrát, keď som držal v ruke fotoaparát. Ja som len chcel byť umelec, čo v tom čase fotografia a štúdium fotografie nebolo.

Po skončení střední školy se ti podařilo dostat se na FAMU. To byl veliký úspěch. Takhle vysoká umělecká škola měla a má dost vyjimečné postavení. Čím jsi ohromil tehdejšího vedoucího katedry Jána Šmoka, že tě přijal?

Nielen FAMU je výnimočná, aj tá bratislavská ŠUPka bola nadpriemerná škola. Niektorí naši vtedajší profesori v roku 1990 prešli rovno učiť na vysokú školu. Vystriedali tam bývalých komunistických učiteľov, ktorých všetkých vyhodili.

Skúšky na FAMU som absolvoval niekoľkokrát. Po prvé, keď som mal deväťnásť rokov. Musel som nazbierať v odbore viac skúseností. Prijali ma až na tretí pokus.

Profesor Ján Šmok, vedúci Katedry fotografie na FAMU, bol z polovice Slováč. Narodil sa na Slovensku a žil tam približne dvadsať rokov, a aj keď mal oboch rodičov Čechov, myslím, že sa cítil čiastočne Slovákom. Zdá sa mi, že mal mentalitu Slováka. Na Slovensku študoval gymnázium a tu v Prahe prešiel na Štátnu grafickú školu. Bol medzi prvý-

mi študentami na FAMU. Po čase založil Katedru fotografie. Bolo známe, že je to škola v škole. Profesor Ján Šmok bol vynikajúci organizátor, psychológ a komunikátor. Vymyslel, že tá škola bude federálna. Preto na odbor umeleckej fotografie brali vždy troch Čechov a troch Slovákov. On vedel, že slovenskí študenti sú často technicky menej vybavení, kvôli čomu mávali problémy s technickou kvalitou fotografií na prijímačkách. Ale štúdium fotografie bolo nielen o technickej kvalite fotografií, ale aj o kreativite, v čom slovenskí študenti často vynikali. Rozhodol, že Slováč bude prijatý, ak aj bude trebárs až siedmy v poradí. Nemusel som byť až tak vpredu, ale musel som byť jeden z troch najlepších Slovákov.

Jaké byly ty roky na FAMU?

Bolo to asi to najlepšie, čo som mohol zažiť.

Můžeš nám to lépe popsat?

Vtedy už poľavili politické lady, doba bola iná, voľnejšia. Špičkoví filmári a fotografi, ktorí boli pedagógmi, nám dovolili robiť v rámci školy, čo sme chceli. Veľa sa to neprezentovalo von, ale my sme boli v tvorbe absolútne slobodní. Nemali sme ateliéry, ale predmety. Každý rok nás učilo približne pätnásť rôznych učiteľov, čo cvičenie, to iný pedagóg.

Jak jsi se střetnul s realitou, když jsi absolvoval? Byla to velká změna?

Keď som bol asi v treťom ročníku na FAMU, hovoril som si, že až skončím

Sněžka 1602 metrov nad morom

školu, tak pôjdem na Slovensko pást ovce. Kvôli komunistickému systému, v ktorom som nechcel pracovať ako fotograf. Po skončení štúdia som musel ísť na rok na vojnu, ktorá pre mňa znamenala len stratu času. Po návrate prišla politická zmena a hneď začiatkom roku 1990 na nás fotografov boli zvedavé rôzne západné inštitúcie. Zaujímalo ich, čo sa vo východnom bloku dialo. My absolventi sme boli prví na rade, a preto nás začali pozývať. Za ten rok som bol skutočne v rôznych krajinách, napríklad vo Francúzsku, Holandsku, v USA, v Anglicku, v Rakúsku atď. Cestovali sme a vystavovali po celej Európe. Zrazu nebolo treba nič iné, len robiť, tvoriť nové a ďalšie fotografie. Pre mňa to nebol ťažký prechod. Dlhší čas som žil vďaka dobrému menu, ktoré mala FAMU.

Mohl bys predstaviť svoju tvorbu?

Moja práca má takýto vývoj. Ešte na FAMU som začal s aranžovanou fotografiou. Objavil som, že môžem fotiť z nejakého mosta, z okna domu, smerom dolu a modeli ležali na zemi. Z pohľadu zhora vyzerali, akoby stáli alebo sedeli pri stole. Aranžoval som rôzne kompozície, obrázky aj s predmetmi, kde trebárs traja ľudia vyzerali ako vták alebo anjel. Jeden bol telo a druhí dvaja krídla. Týmto spôsobom fotografovania som sa zaoberal štyri, päť rokov, až kým sa tento nápad nevyčerpal.

Postupne ma zaujali koláže, kombinácie dvoch a viacerých fotografií. Montoval som krajinu s časťami tiel ľudí alebo zvierat. Napríklad na fotografii bola hlava a chvost kapra, medzi to som vložil záber na Sněžku. Krajina sa stala sú-

časťou ryby. Zvlínené kopce boli časťou hada. Stromy boli vlasy človeka. Cyklus sa nazýval „Návrat k prírode“. Znázorňoval som nás ako súčasť prírody. Navyše som sa mohol sám pohybovať v plenéri, v Adršbachu, v Krkonošiach, kdekoľvek.

Po roku 2000 som začal fotografovať akty. Do fotografií som zasahoval, vystrihoval som do nich otvory. Cyklus som aj nazval „Otvory a díry“. Tým skončila moja éra rokov, ktoré som strávil vo fotokomore. Asi pred piatimi rokmi som sa naučil pracovať na počítači. Chcel som vedieť všetko to, čo som predtým dokázal v klasickej technike, realizovať aj v digitálnej fotografii. Keď sa mi to podarilo, začal som sa venovať digitálnym kolážam.

Kde bychom mohli niečo z tvé práce vidieť? Mohl bys nás pozvať na niejakú výstavu?

Najlepšie bude, keď si otvoríte moje webové stránky, ktoré veľmi podrobne informujú o mojej tvorbe. www.mirosvolik.cz.

V marci idem do Houstonu v USA, kde sa koná veľké fotografické bienále. Volá sa to Fotofest Houston a patrí k najväčším na svete. Jedna zo sto výstav predstaví práce z Katedry fotografie, kde teraz učím.

Pověz nám tedy něco o své práci pedagoga na Vysoké škole výtvarných umění v Bratislavě.

Pôsobím tam dva a pol roka ako vedúci ateliéru kreatívnej fotografie. Vždy na začiatku semestra zadávam študentom tému, ktorú oni v priebehu semestra spracovávajú a so mnou konzultujú. Vedím ich skôr liberálnym spôsobom. Záleží iba na nich, ako to využijú. Chcem, aby sa rozvíjali samostatne, rozhodovali slobodne. Podporujem ich tým, že zhľadám príležitosti, kde by mohli vystavovať.

Závěrem našeho povídání bych tě ráda poprosila o přiznání, na co jsi ve své dosavadní tvorbě nejvíce hrdý? Co si myslíš, že se ti podařilo?

Tak sa mi zdá, že pre mňa je najdôležitejšie, že už toľko rokov neustále rozvíjam svoju fotografickú tvorbu a že fotografia nie je pre mňa jediná vec v živote pri hľadaní šťastia, i keď stále veľmi dôležitá.

Děkuji za rozhovor.

Autorka je výtvarnice a scénografka Fotografie z archívu M. Š.

Stolček, prestri sa

Výber z programov Slovenského inštitútu v Prahe na mesiac apríl 2012

Kedy: 5. a 13. 4. 19.00
Kde: Divadlo pod Palmovkou, Zenklova 34, Praha 8
Čo: **Tennessee Williams: ELEKTRICKÁ DO STANICE TÚŽBA**

Dráma o túžbe po večnej mladosti, šťastí a práve na porozumenie. Režia: Emil Horváth. Hrajú: Z. Slavíková, K. Issová, M. Stránský, K. Lojdocová a ďalší. Pripravilo Divadlo pod Palmovkou v spolupráci s SI www.divadlopodpalmovkou.cz

Kedy: 17. 4. 18.45
Kde: Kino Světozor, Vodičkova 41, Praha 1
Čo: **CIGARETY A PESNIČKY**

Na 19. ročníku prehliadky súčasných európskych filmov DNI EURÓPSKEHO FILMU Slovensko zastupuje film, ktorý režijne pripravili Marek Šulík a Jana Kovalčíková. Etnomuzikologička Jana Belišová už niekoľko rokov mapuje hudbu v rómskych osadách na východe Slovenska. Pripravil organizačný výbor festivalu Dni európskeho filmu v spolupráci so SFÚ Bratislava a SI. www.eurofilmfest.cz

Kedy: 18. 4. 18.00
Kde: Galéria Slovenského inštitútu, Jilská 16, Praha 1
Čo: **Ilona Németh (*1963) pohľadom Gáboru Hushegyiho**

V poradí druhá výstava v rámci cyklu XXL pohľadov na slovenské výtvarné umenie predstaví jednu z najvýznamnejších súčasných výtvarníčok slovenskej scény tvoriacej v stredoeurópskom kontexte.

Kedy: 21. 4. 18.00
Kde: Kino ART Brno, Cihlářská 19, Brno
Čo: **CIGARETY A PESNIČKY**

Kedy: 24. 4. 18.00
Kde: Modrá sála Slovenského inštitútu, Jilská 16, Praha 1
Čo: **Jednofázové kvasenie**
Folkový koncert a krst nového albumu. Legendárna slovenská folková skupina **Jednofázové kvasenie** vzišla začiatkom osemdesiatych rokov z bratislavského združenia Slnovrat, ktoré bolo hlavným predstaviteľom neoficiálnej pesničkárskej scény v minulom režime. <http://jednofazovekvasenie.sk>

Programy Dokumentačného a múzejného strediska slovenskej menšiny v ČR

Marec

Kedy: 15. 3. 2012 17.00–19.00
Kde: Čítareň a kaviareň DNM, Vocelova 602/3, Praha 2
Čo: **Podvečer so slovenskou knihou**

Kedy: 19. 3. 2012, 14.00
Kde: Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR, Sněmovní 4, Praha 1
Čo: **Jak se žije Čechům v Slovenské republice a Slovákům v České republice** odborný seminář

Kedy: 20. 3. 2012 17.00–19.00
Kde: Čítareň a kaviareň DNM, Vocelova 602/3, Praha 2
Čo: **Podvečer so slovenskou knihou**

Kedy: 26. 3. 2012 13.00–15.00
Kde: Múzeum Bruntál
Čo: **Slovensko a slovenskí krajanja, kedysi dávno**
Pásmo pre stredné školy pri ukončení výstavy Slovenskí krajanja medzi nami. Pripravil DOMUS SM v ČR.

Apríl

Kedy: 3. 4. 2012 11.00–12.00
Kde: Čítareň a kaviareň DNM, Vocelova 602/3, Praha 2
Čo: **Dopoludnie s knihou**
Slovenské knihy v čitárni DNM

Kedy: 10. 4. 2012 9.00
Kde: Čítareň a kaviareň DNM, Vocelova 602/3, Praha 2
Čo: **Hana Ponická – autorka detí i dospelých, výrazná osobnosť Slovenska 20. storočia**
Literárne-historické pásma pre stredné školy

Kedy: 10. 4. 2012 11.00–12.00
Kde: Čítareň a kaviareň DNM, Vocelova 602/3, Praha 2
Čo: **Dopoludnie s knihou**
Slovenské knihy v čitárni DNM

Kedy: 17. 4. 2012. 17.–18.00
Kde: Čítareň a kaviareň DNM, Vocelova 602/3, Praha 2
Čo: **Podvečer so slovenskou knihou**
Slovenské knihy v čitárni DNM

Kedy: 18. 4. 2012 18.00
Kde: Dům národnostních menšin, Vocelova 602/3, Praha 2
Čo: **Premietanie celovečerného filmu čiernej ovce českej kinematografie Vlada Štancela Rekvafikácia**
Humorný i vážny príbeh o tom, aké ťažké je nájsť prácu s neočakávaným koncom. Po skončení stretnutia s tvorcami filmu.

Kedy: 30. 4. 17.00
Kde: Galéria DNM, Vocelova 602/3, Praha 2
Čo: **Dobrodružstvo ilustrácie**
Prierez ilustračnou tvorbou Saši Švolíkovéj. Je dôležité, aby ilustrácia nebola len prázdny sprievodcom textu, ale aby sa stala rovnocennou súčasťou knihy. Ilustrácia musí vyjadrovať myšlienku, atmosféru textu a zároveň povýšiť knihu na umelecký objekt. Každý text vyžaduje iný prístup, inú techniku, iné spracovanie väzby, iné materiály. O to sa celý život snažím a ilustrovanie každej ďalšej knihy je pre mňa novým dobrodružstvom.

V rámci vernisáže prebehne krst bilingválnej slovensko-českej knihy Viery Kučerovej a Saši Švolíkovéj Pod'te s nami do rozprávky / Pojd'te s nami do pohádky.

Programy projektu DOMUS SM v ČR vznikajú vďaka finančnej podpore MK ČR, MŠMT ČR a MHMP.

Úrad pre Slovákov žijúcich v zahraničí

Železiar

DVOJPROGRAM SÚBORU ŽELEZIAR

31. marec o 19⁰⁰

Štátne divadlo Košice

1. časť

Hodina deväťdesiatnikom

POLOCZEK - LAZORÍK - OLEJNÍK - ZÁLEŠÁK

námet: Vlado Michalko

scenár a réžia: Vlado Urban a Vlado Michalko

odborná spolupráca:

Katedra etnológie a etnomuzikológie
FF UKF v Nitre

2. časť

Od Vlada k Vladovi

choreografia: Vlado Urban a Vlado Michalko

scenár a réžia: Vlado Urban a Vlado Michalko

